

Vliv evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Ing. Michal Mádr

Kateřina Robková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce, panu Ing. Michalu Mádrovi, za čas, odborné připomínky, rady a trpělivost, které mi během vypracování práce ochotně věnoval.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Vliv evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska**

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 20. května 2015

Abstract

ROBKOVÁ, K. *The influence of the European integration process on the economies of Bulgaria and Romania*. Bachelor Thesis. Brno: Mendel University in Brno. 2015.

This bachelor thesis is aimed to the evaluation of impact of the European integration process on the economies of Bulgaria and Romania between years 1995 and 2012. In the theoretical part the thesis focuses on the transformations of economies of the states in Central and Eastern Europe as well as with the integration process of Bulgaria and Romania. Practical part is concerned with two areas on interest. The first one is the analysis and comparison of political and institutional environment of both states using the World Bank's Governance Matters index. The second one is the evaluation of the integration process impacts on the macroeconomic variables within both states (such as the inflation, unemployment, economic growth and balance of payments) with the use of the graphic and descriptive analysis. The discussion part of the thesis covers of the comparison of Bulgaria and Romania with other Balkan states focused mainly on their integration to EU and the impact of the recent economic crisis.

Keywords

Bulgaria, Romania, post socialism, economy transformation, European integration process, Governance Matters, macroeconomic variables

Abstrakt

ROBKOVÁ, K. *Vliv evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska*. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně. 2015.

Cílem bakalářské práce je zhodnotit vliv evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska ve sledovaném období mezi roky 1995 až 2012. V teoretické rešerši je popsán proces transformace ekonomik střední a východní Evropy a integrační proces států Bulharska a Rumunska. Praktická část se nejprve zabývá analýzou a komparací politického a institucionálního prostředí obou zemí pomocí indexu Governance Matters od Světové banky. Druhá část využívá grafickou a deskriptivní analýzu pro zhodnocení dopadů integračního procesu na makroekonomické veličiny daných zemí (inflaci, nezaměstnanost, ekonomický růst a platební bilanci). V diskusní části je provedena komparace Bulharska a Rumunska s dalšími balkánskými státy, v oblasti integrace do EU a dopadů nedávné ekonomické krize.

Klíčová slova

Bulharsko, Rumunsko, postsocialismus, transformace ekonomik, evropský integrační proces, Governance Matters, makroekonomické ukazatele

Obsah

1	Úvod a cíl práce	11
1.1	Úvod.....	11
1.2	Cíl práce a metodika.....	11
2	Transformace postsocialistických ekonomik	13
2.1	Socialismus	13
2.2	Transformace.....	15
2.2.1	Washingtonský konsensus	15
2.2.2	Další transformační změny	16
2.2.3	Vliv EU na transformaci.....	16
2.2.4	Transformace ve vybraných zemích.....	17
3	Proces přistoupení do EU v kontextu tzv. “východního rozšíření”	18
3.1	Obecné fáze přístupu k EU.....	18
3.2	Kodaňská kritéria.....	18
3.3	Integrační proces.....	19
3.4	Problémy Bulharska a Rumunska před vstupem do EU	20
3.4.1	Bulharsko: problémy a jejich řešení	20
3.4.2	Rumunsko: problémy a jejich řešení	21
3.5	Opatření, které musí země po přistoupení přijmout.....	22
3.5.1	Bulharsko	22
3.5.2	Rumunsko	22
3.6	Vývoj a přijímání opatření po přistoupení.....	23
3.6.1	Bulharsko	23
3.6.2	Rumunsko	24
4	Analyzování politického a institucionálního vývoje Bulharska a Rumunska v letech 1990 až 2012	25
4.1	GM1: Demokracie	25
4.1.1	Bulharsko	25
4.1.2	Rumunsko	26

4.1.3	Komparace.....	27
4.2	GM2: Politická stabilita a absence násilí	28
4.2.1	Bulharsko	28
4.2.2	Rumunsko	29
4.2.3	Komparace.....	29
4.3	GM3: Výkonnost vlády.....	30
4.3.1	Bulharsko	30
4.3.2	Rumunsko	31
4.3.3	Komparace.....	32
4.4	GM4: Regulační kvalita.....	32
4.4.1	Bulharsko	32
4.4.2	Rumunsko	33
4.4.3	Komparace.....	34
4.5	G5: Právní řád	34
4.5.1	Bulharsko	34
4.5.2	Rumunsko	35
4.5.3	Komparace.....	36
4.6	GM6: Kontrola korupce.....	36
4.6.1	Bulharsko	36
4.6.2	Rumunsko	37
4.6.3	Komparace.....	38
4.7	Shrnutí.....	39
5	Analýza vlivu evropského integračního procesu na makroekonomické veličiny	41
5.1	Platební bilance.....	41
5.2	Nezaměstnanost	42
5.3	Růst HDP.....	44
5.4	Inflace.....	45
6	Diskuze	48
6.1	Srovnání integračního procesu Bulharska a Rumunska s nejnovějším členským státem Chorvatskem	48

6.2	Poznatky vyplývající pro integrační proces kandidátských zemích západního Balkánu na příkladu Bulharska a Rumunska	49
6.3	Dopady současné finanční krize na postsocialistické ekonomiky se zaměřením na balkánské státy.....	50
7	Závěr	55
8	Literatura	57
	Data k makroekonomickým ukazatelům	65

Seznam obrázků

Obr. 1	Průměry indexů GM Bulharska a Rumunska Zdroj: The World Bank Group, 2015	40
Obr. 2	Platební bilance Bulharska a Rumunska Zdroj: International Monetary Fund, 2013	42
Obr. 3	Měsíční, sezóně očištěná nezaměstnanost Zdroj: Eurostat, 2015	43
Obr. 4	Růst reálného HDP Zdroj: International Monetary Fund, 2013	45
Obr. 5	Inflace 2000-2012 Zdroj: International Monetary Fund, 2013	47
Obr. 6	Vývoj reálného HDP v postsocialistických státech Balkánského poloostrova Zdroj: International Monetary Fund, 2013	51
Obr. 7	Vývoj nezaměstnanosti v postsocialistických státech Balkánského poloostrova Zdroj: The World Bank: Unemployment, 2013	52
Obr. 8	Vývoj platební bilance postsocialistických států na Balkánském poloostrově Zdroj: International Monetary Fund, 2013	53

Seznam tabulek

Tab. 1	GM1 - Demokracie	28
Tab. 2	GM2 - Politická stabilita a absence násilí	30
Tab. 3	GM3 - Výkonnost vlády	32
Tab. 4	GM4 - Regulační kvalita	34
Tab. 5	GM5 - Právní řád	36
Tab. 6	Index vnímání korupce	38
Tab. 7	GM6 - Kontrola korupce	39
Tab. 8	Průměry platební bilance	42
Tab. 9	Průměry nezaměstnanosti	43
Tab. 10	Průměry růstu HDP	45
Tab. 11	Inflace 1995-2000	46
Tab. 12	Průměry inflace	47
Tab. 13	Průměrné makroekonomické hodnoty ve vybraných státech	54
Tab. 14	Data platební bilance, HDP a inflace	65
Tab. 15	Nezaměstnanost v Bulharsku	66
Tab. 16	Nezaměstnanost v Rumunsku	66

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

V 50. let 20. století začalo sjednocování evropských zemí. Zakládajících států Evropské unie bylo šest: Belgie, Francie, Itálie, Německo, Lucembursko a Nizozemí. Do roku 2014 následovalo dalších sedm rozšíření, díky kterým stoupl počet členů EU na 28. Základním právním dokumentem EU je Smlouva o Evropské unii z roku 1992 neboli tzv. Maastrická smlouva.

V rámci šestého rozšíření přistoupily v roce 2007 Bulharsko a Rumunsko. Jedná se o velmi chudé země, ve kterých 40 let přetrvával socialismus, a tedy si po roce 1990 musely projít transformací. V rámci transformace země řešily proces přechodu z centrálně plánovaného hospodářství na hospodářství tržní. Jelikož v obou zemích již v současnosti tržní hospodářství funguje, mohou být zařazeny mezi země postsocialistické. Z geografického hlediska se jedná o sousedící země ležící na Balkánském poloostrově. Mezi další balkánské země mohou být zařazeny: Albánie, Bosna a Hercegovina, Makedonie, Černá Hora, Srbsko, Chorvatsko a Slovinsko.

Bulharsko i Rumunsko měly díky své ekonomické zaostalosti a chudobě velký problém vstoupit do EU. Původní datum vstupu bylo stanoveno na rok 2004, nicméně kvůli neplnění Kodaňských kritérií bylo posunuto na rok 2007. Obě země se potýkaly a stále potýkají především s vysokou korupcí, neúčinným a nespolehlivým soudnictvím, s organizovaným zločinem a špatnou veřejnou správou.

Tato bakalářská práce je zaměřená na období mezi roky 1995-2012. Konkrétně se jedná nejprve o roky před vstupem zemí do EU, ve kterých musely tyto země provádět patřičná opatření. Následně se jedná o roky transformace, a tedy o období, kdy konečně docházelo k výraznějším politickým a institucionálním změnám. Mezi roky 2007-2012 měly povinnost uskutečňovat potřebná opatření a lze zde vidět dopad integračního procesu na obě ekonomiky.

Bulharsko a Rumunsko jsem si vybrala hned z několika důvodů. Obě země mají velmi podobné ekonomiky a především obě přistoupily do EU ve stejném roce. Mají tedy velmi podobný integrační proces a ekonomické i sociální problémy.

1.2 Cíl práce a metodika

Hlavním cílem práce je porovnat vliv evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska v letech 1995-2012. Porovnání je provedeno prostřednictvím analýzy politického a institucionálního prostředí a grafické a deskriptivní analýzy makroekonomických ukazatelů: platební bilance, růstu reálného HDP, nezaměstnanosti a inflace. Dílčím cílem je odpovědět na stanovené diskusní otázky, týkající se nejnovějšího státu v EU (Chorvatska), balkánských států a finanční krize. Samotná práce je rozdělena na pět částí.

Obsahem prvních dvou kapitol je teoretická rešerše. Nejprve je zde vymezen pojem socialismus a následně je brán důraz na ekonomickou transformaci. Druhou část rešerše tvoří integrační proces Bulharska a Rumunska do EU. Je zde definován proces integrace obou zemí a Kodaňská kritéria. V rámci této části jsou vymezeny problémy před vstupem a poté i problémy, které musí obě země řešit v následujících letech po vstupu do EU.

Praktická část práce je také rozdělena na dvě části. První část tvoří vymezení politického a institucionálního prostředí obou zemí pomocí konceptu Governance Matters, který obsahuje šest identifikátorů: demokracii, politickou stabilitu a absenci násilí, výkonnost vlády, regulační kvalitu, právní řád a kontrolu korupce. V každém z těchto šesti indexů, je popsáno zvlášť Bulharsko a zvlášť Rumunsko a následně je provedena jejich komparace. V každé komparaci jsou pro obě země použity hodnoty těchto identifikátorů zjištěné Světovou bankou. Celková analýza politického a institucionálního prostředí je prováděna mezi roky 1995-2012. Jedná se o roky, kdy probíhaly zásadní transformační a integrační procesy.

Druhá část praktické části využívá grafickou a deskriptivní analýzu makroekonomických veličin k určení vlivu evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska. Jsou zde použity grafy platební bilance, růstu reálného HDP, nezaměstnanosti a inflace od roku 1995 do roku 2012. Jedná se o období, ve kterém země žádaly o vstup, probíhaly přístupová jednání, uskutečnil se samotný vstup do EU a o roky následující po přistoupení.

V závěrečné části jsou stanoveny tři diskusní otázky, které jsou spojeny s vývojem Bulharska a Rumunska ve sledovaném období. První otázka je zaměřená na srovnání integračního procesu obou zemí s nejnovějším členským státem Chorvatskem. Všechny tři země jsou si podobné z geografického hlediska, protože všechny leží na Balkánském poloostrově. Druhá otázka se zabývá poznatky, jež vyplývají z integračního procesu Bulharska a Rumunska na kandidátských zemích západního Balkánu. Komparace je tedy provedena s Albánií, Makedonií, Chorvatskem, Bosnou a Hercegovinou, Černou Horou a Srbskem. Třetí otázka je zaměřena na dopady finanční krize na postsocialistické ekonomiky se zaměřením na Balkánské státy. Kromě států západního Balkánu, jsou zde srovnány dopady krize na Slovinsko.

2 Transformace postsocialistických ekonomik

V této kapitole jsou vymezeny důležité pojmy, týkající se transformace. Nejprve je popsán samotný socialismus a jsou vyjmenovány všechny státy střední a východní Evropy, ve kterých se nacházel. Následně je definován Washingtonský konsensus, jeho základní pilíře a případný vliv Evropské unie na celý proces transformace.

2.1 Socialismus

Z ekonomického hlediska lze socialismus definovat, jako centrálně plánované hospodářství, ve kterém vláda ovládá většinu výrobních faktorů v zemi. (Heilbroner, 2008)

Poprvé byl tento termín použit roku 1827 ve Velké Británii v Družstevním časopise. Vznikl, jako negativní reakce související se špatnými sociálními a ekonomickými podmínkami spojenými s průmyslovým kapitalismem. Je založen na myšlence rovnosti mezi lidmi. Odbouráním těchto nerovností potom vzniká svět bez třídního rozdělení. (Čermách 2003)

Nejvýznamnějším autorem zabývajícím se myšlenkou socialismu byl Karel Marx. Ve svých ekonomicko-filozofických rukopisech z roku 1844 se zabýval problematikou kapitálu a soukromého vlastnictví. Tyto rukopisy jsou velmi pro socialisticky zaměřené. To prokazuje například jeho názor na soukromé vlastnictví: „*Soukromé vlastnictví z nás udělalo takové hlupáky a omezené, že nějaký předmět je naším předmětem teprve tehdy, když jej máme, ...*“. Společně s Fridrichem Engelsem dokonce vytvořili nejvlivnější teorii socialismu tzv. marxismus. Na práci Marxe navázal například Joseph Schumpeter ve svém díle Kapitalismus, socialismus a demokracie z roku 1942. Novým směrem této doby je socialismus 21. století, jehož budovatelem byl například venezuelský prezident Hugo Chavéz (Marx, 1961; Gregory, 2006)

Socialismus lze určitým způsobem rozdělit podle toho, jaký druh reformy a jakým způsobem v zemích probíhal.

- V Jugoslávii a poté i v Polsku lze hovořit o tzv. samosprávném socialismu. Jeho jádrem bylo, v daném podniku, přenesení rozhodovacích pravomocí na zaměstnance. Hlavním cílem této dělnické samosprávy bylo samozřejmě zvyšovat mzdy. Tlak na nárůst mezd ovšem nezpůsobil růst produktivity práce a tím byly způsobeny inflační tlaky. (Slaný, 2003)
- Dalším typem socialismu byla tzv. centrálně plánovaná ekonomika. Podstatou byla neexistence trhů a tudíž i neexistence cen, které by plnily své funkce. Podnikům znemožňovala samostatné rozhodování o produkci. Důležitým znakem centrálního plánování byl plán, který odpovídal na otázky co, jak a pro koho vyrábět. Základem tohoto systému byla státní

forma vlastnictví a nejvíce byl rozvinut v zemích SSSR a ČSSR. (Holman, 2000)

- V Maďarsku lze mluvit o tzv. gulášovém socialismu. Jednalo se o velmi uvolněný režim, který umožňoval svobodné podnikání a možnost získávat zahraniční investice ze Západu. (László, 2013)

Ve 40. letech získaly komunistické strany moc nad státy střední a východní Evropy a dokázaly si ji udržet až do 90. let 20. století. Po převzetí moci většinou okamžitě, nebo po pár letech následovala oficiální změna názvu státu. Výčet evropských zemí, roky trvání socialismu a změny oficiálního názvu státu:

- Lidová republika Albánie (1943-1991), Lidová socialistická republika Albánie (1976-1991)
- Bulharská lidová republika (1946-1990)
- Německá demokratická republika (1949-1990)
- Federativní lidová republika Jugoslávie (1945-1962), Socialistická federativní republika Jugoslávie (1963-1992)
- Polská lidová republika (1952-1989)
- Republika socialistická Rumunsko (1947-1965), Rumunská socialistická republika (1965-1990)
- Svaz sovětských socialistických republik (1922-1991)
- Československá socialistická republika (1960-1990)
- Maďarská lidová republika (1949-1989)

Všechny tyto státy již můžeme dnes považovat za postsocialistické země. Existenci tohoto směru nalezneme nejen v Evropě, ale i v Americe (př. Chile, Kuba, Jamajka, Nikaragua, Venezuela), Africe (př. Alžír, Egypt, Ghana, Libye, Madagaskar) a Asii (př. Čína, Indonésie, Vietnam, Mongolsko). (Minqi, 2012)

Počátek socialismu v zemích byl téměř stejný. Nejprve byly znárodněny nebo zkolektivizovány základní výrobní faktory. Došlo ke znárodnění průmyslu a zemědělství a přešlo se na centrální plánované hospodářství. Významným znakem bylo také to, že všichni lidé si byli oficiálně rovni a neexistovalo soukromé vlastnictví výrobních faktorů. Z ekonomického pohledu došlo v této době ve většině zemí k poklesu tempa růstu ekonomiky a značné technologické zaostalosti. (Minqi, 2012)

Během tohoto období ovšem docházelo v některých státech i k pozitivním změnám. Například v Albánii se zlepšilo postavení žen a zvýšila se snaha o odbourání tzv. krevní msty, která zemi velmi sužovala. (Hradečný, Hladký, Monari, Šístek, Hradečná, 2008)

Po pádu socialismu byly některé ze států rozděleny na více zemí. Z Československé socialistické republiky vznikla nejprve Česká a Slovenská federativní republika a později Česká a Slovenská republika. Jugoslávie se rozpadla

hned na několik států: Makedonii, Černou Horu, Chorvatsko, Srbsko¹, Bosnu a Hercegovinu a Slovinsko. SSSR se rozdělilo hned na 15 států: Rusko, Bělorusko, Ukrajinu, Moldavsko, Gruzii, Arménii, Ázerbájdžán, Kazachstán, Uzbekistán, Turkmenistán, Tádžikistán, Kyrgyzstán, Estonsko, Lotyšsko a Litvu.

2.2 Transformace

Po pádu komunismu začaly státy střední a východní Evropy s procesem transformace svých hospodářství z centrálně plánovaného na systém opírající se o decentralizované rozhodování a volný trh. Státy v tomto procesu vynaložily mnoho sil na stabilizaci, decentralizaci a změnu struktury ekonomik. Reformy probíhaly ve státech různě a různými tempy. Transformace je dlouholetý proces, ovšem cílem většiny zemí bylo, aby byla co nejrychlejší. (Švejnar, 1997)

2.2.1 Washingtonský konsensus

Přechod z centrálně plánovaného hospodářství na tržní hospodářství do jisté míry upravil tzv. Washingtonský konsensus. Byl vytvořen v roce 1989 pro Latinskou Ameriku a původně obsahoval 10 bodů:

- Fiskální disciplína
- Přesměrování veřejných výdajů
- Daňová reforma
- Liberalizace úrokových sazeb
- Konkurenceschopný měnový kurz
- Liberalizace zahraničního obchodu
- Liberalizace přílivu zahraničních investic
- Privatizace
- Deregulace – Odstranění bariér vstupu na trh a výstupu z něj.
- Ochrana vlastnických práv (Williamson, 2004)

Na základě doporučení Světové banky, Ministerstva financí Spojených států a Mezinárodního měnového fondu byl v určité míře použit při transformaci i na státy střední a východní Evropy. Tento model ovšem nebyl zcela dokonalý, protože nezmiňoval prostředí, či institucionální rámce, ve kterém se daná doporučení měla provádět. Proto si jej každá země prováděla tak, jak uznala sama za vhodné. Při transformaci postsocialistických ekonomik v Evropě z něj byly použity tři základní pilíře:

¹ V letech 1998-1999 probíhaly boje v Kosovu (srbská provincie) mezi Srby a Albánci, v důsledku toho, že Kosovu byla zrušena autonomie. Teprve po zásahu NATO odešly srbské jednotky ze země. Kosovo vyhlásilo nezávislost až v roce 2008. Většina států EU jej již uznává, ale stále se najdou výjimky včetně samotného Srbska. Dále jej neuznává Slovensko, Rumunsko, Řecko a Španělsko. (Daubner, 2012)

- Makroekonomická stabilita
- Liberalizace ekonomiky (cen a vnitřního i zahraničního obchodu)
- Privatizace (Dvořáková, Vymětal, 2014)

Makroekonomická stabilita byla dána zejména stabilní inflací, nezaměstnaností, platební bilancí a ekonomickým růstem.

Liberalizace cen a devalvace měny byla méně časově náročná z procesů transformace. Tyto změny byly rozhodujícím opatřením k vytvoření rovnováhy na trhu zboží a služeb. Důležitým předpokladem pro konkurenceschopnost se kromě soukromého podnikání stala existence finančního trhu. Cenová liberalizace znamenala přechod ekonomiky z regulovaného utváření cen na volné. Ceny měly tedy utvářet trh. S liberalizací ekonomiky souviselo i povolení soukromého podnikání. (Šafaříková, 1996; Ickes, 2005)

Privatizaci lze chápat jako proces, kdy majetek, který byl vlastněn státem, přešel do soukromých rukou. Po roce 1989 došlo k dalšímu rozdělení tohoto termínu, a to na malou a velkou privatizaci. Během malé privatizace přecházely do soukromého vlastnictví prostřednictvím aukce menší provozovny. Velká privatizace v sobě zahrnovala především kuponovou privatizaci. Lidé dostali možnost nákupu levných tzv. kuponových knížek, za které mohli získat určitý vlastnický podíl ve státní společnosti. Byla typická především pro Polsko, Rusko a ČR. Privatizovány byly dále velké podniky a banky. (Havel, 2010)

2.2.2 Další transformační změny

Kromě zmíněných pilířů nastávaly také jiné změny. Jednou z největších změn bylo, že plná zaměstnanost byla zrušena. Zádrhel byl v tom, že tato změna nebyla upravena žádnými službami sociální péče. V důsledku toho začaly vznikat pro země nové problémy, které musely řešit. Počala se měnit poptávka po pracovní síle, nastal problém s nezaměstnaností, bezdomovectvím, migrací, obchodem s lidmi a s narůstající chudobou. (Potůček, 2007)

Jednou z největších změn po pádu socialismu bylo otevření hranic. Byla to jedna z nejpozitivnějších událostí té doby. Otevření hranic způsobilo pohyb zahraničního zboží, služeb, technologií a kapitálu. Obchodníci museli přeorientovat své zájmy na západ a do rozvojových zemí. Lidé mohli konečně vycestovat za studiem, prací či kulturou. Celkově se dá hovořit o narůstajícím procesu globalizace. (Potůček, 2007)

2.2.3 Vliv EU na transformaci

Po roce 1990 již začaly některé státy s přístupovými jednáními do Evropské unie. A je to právě EU, která motivuje státy k tomu, aby dokončily transformaci a staly se plnohodnotnými demokratickými státy. EU se země snaží kontrolovat a tlačit do reformem pod příslibem členství. Pomáhají jí k tomu tzv. Kodaňská kritéria z roku

1993. Většina autorů se ovšem shoduje, že role EU při transformaci byla celkem slabá. (Dvořáková, Vymětal, 2014)

Důvody, proč EU nehrálo silnou roli při transformaci:

- Ve věci sociální politiky přístupových zemí, EU nevyžadovalo konkrétní podmínky či zákony.
- Evropská komise měla pramálo konkrétních mechanismů, kterými by donutila státy střední a východní Evropy akceptovat evropský standart sociální politiky.
- EU nemělo řádný model zaměřený na systémy sociální politiky přístupových zemí. (Potůček, 2007)

2.2.4 Transformace ve vybraných zemích

Washingtonský konsensus byl v zemích splňován různě. Česká republika, Polsko a Slovensko, se snažily velmi rychle splnit jednotlivé pilíře. Naproti tomu Maďarsko zvolilo umírněnější naplňování reforem. Ekonomická krize v letech 1997 a 1998 ovšem značně změnila jejich průběh. Větší pozitivní výsledky přinesla restriktivní měnová politika v ČR a v Maďarsku než na Slovensku a v Polsku. Další rozdíl je možné najít v kuponové privatizaci, kterou využily ČR a SR, zatímco Polsko a Maďarsko využilo tendry a prodej zahraničním subjektům, a to především kvůli vysoké zahraniční zadluženosti. (Dvořáková, Vymětal, 2014)

Privatizace probíhala také odlišným způsobem. V Maďarsku a Polsku mohly podniky již na počátku transformace nakládat se svým majetkem. Státní podniky zde byly přeměňovány na akciové společnosti. Nad prodejem akcií však stát neměl téměř žádnou kontrolu, ta pomalu přecházela do rukou podnikových manažerů. Tuto privatizaci můžeme nazvat decentralizovanou. Centralizovaná privatizace byla naopak taková, kde celý proces privatizace byl pod kontrolou státu, jako například v Československu. (Holman, 2000)

3 Proces přistoupení do EU v kontextu tzv. "východního rozšíření"

Následující kapitola se zabývá procesem přistoupení Bulharska a Rumunska do Evropské unie. Jsou zde uvedeny problémy, se kterými se země před vstupem i během vstupu potýkaly a jejich případná řešení.

3.1 Obecné fáze přístupu k EU

Každá země, která se chce stát členem Evropské unie, musí projít těmito obecnými fázemi:

1. Evropská země podá Radě EU přihlášku k členství
2. Rada EU požádá Evropskou komisi, aby se vyjádřila k přihlášce
3. Komise zašle své vyjádření
4. Rada jednomyslně rozhodne o tom, zda zahájit jednání o přistoupení
5. Komise navrhne stanoviska, která po jednomyslném schválení Radou, bude Unie vůči žadateli zaujímat během přijímacího řízení
6. Jednat s žadatelem bude země vykonávající předsednictví v Radě
7. Mezi žadatelem a Unií je uskutečněna dohoda o návrhu smlouvy o přistoupení
8. Předložení smlouvy Radě a Evropskému parlamentu
9. Evropský parlament vyjádří souhlas absolutní většinou
10. Jednomyslné odsouhlasení smlouvy Radou
11. Žadatel a členské státy podepíší smlouvu o přistoupení
12. Ratifikace členskými státy a žadatelem
13. Smlouva vstupuje v platnost (Redakce epravo, 2000)

3.2 Kodaňská kritéria

V Kodani v roce 1993 stanovila Evropská Rada kritéria, která by měly přistupující země do EU splňovat. Tykají se především bývalých komunistických zemí. Evropská unie poté určuje, jestli země, která žádá o přístup, splňuje tato kritéria. Jedná se o:

- „Stabilní instituce zaručující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv, úctu k menšinám a jejich ochranu.“
- „Fungující tržní hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v Unii.“

- „Schopnost plnit závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů Unie – veřejnou správu, která dokáže provádět a spravovat právní předpisy EU v praxi.“ (Encyklopedie EU, 2015)

Následně dochází v 90. letech k rozšiřování EU, a to v roce 1995 o Finsko, Rakousko a Švédsko. K největšímu rozšíření však došlo v roce 2004, kdy do EU vstoupilo 10 států. Jednalo se převážně o bývalé socialistické státy, které musely prokázat existenci demokratického právního řádu s respektováním lidských práv a svobod. Dále musely prokázat fungující tržní ekonomiku a postupně převzít evropskou legislativu. Především šlo o snížení nepřipravenosti zemí, které by tím mohly ohrozit členské a kandidátské země. Předvstupní jednání byla uzavřena v roce 2002 v Kodani a smlouva o přistoupení byla podepsána v roce 2003 v Aténách. Do EU vstoupili: Česká republika, Estonsko, Kypr, Polsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Slovinsko a Slovensko. Rumunsko a Bulharsko ještě v roce 2002 nesplňovaly Kodaňská kritéria a proto se nemohly k těmto deseti státům připojit. (Lacina, Ostřížek, 2011)

3.3 Integrační proces

Bulharsko i Rumunsko patří mezi země východní Evropy, ve kterých byl komunistický režim. Aby se mohly stát členy EU, musely dokázat existenci demokratického právního řádu s respektováním lidských práv a svobod a splnit další Kodaňská kritéria. (Lacina, Ostřížek, 2011)

Integrační proces Bulharska a Rumunska probíhal velmi podobně. Oba dva státy podaly žádost o vstup do EU v roce 1995. V roce 1999 Evropská rada na svém zasedání v Helsinkách rozhodla, že s nimi zahájí předvstupní rozhovory. Mimo jiné byly zahájeny předvstupní rozhovory také s Lotyšskem, Litvou, Maltou a Slovenskem. V roce 2000 bylo s Bulharskem a Rumunskem zahájeno přístupové jednání. Státy se nemohly přidat k desítky nových členských států, které přistoupily v roce 2004, protože nedokázaly splnit do roku 2002 Kodaňská kritéria. V roce 2004 byla formálně ukončena přístupová jednání a bylo dohodnuto datum vstupu 1. 1. 2007. V roce 2005 se Evropský parlament vyjádřil, že souhlasí se členstvím obou států v EU a téhož roku byla uzavřena smlouva o přistoupení. Pro obě dvě země však smlouva obsahuje ochranné doložky. (Štěrba, 2005)

Ochranné doložky pro Bulharsko a Rumunsko představují tři ustanovení, která umožňují EU napravit potíže, které mohou vzniknout v důsledku přistoupení těchto zemí. Jedná se o: obecnou hospodářskou ochrannou doložku, zvláštní doložku týkající se vnitřního trhu a zvláštní doložku týkající se spravedlnosti a vnitřních věcí. Tyto doložky jsou shodné s doložkami, které byly stanoveny pro státy, které se připojily k EU v roce 2004. Kromě těchto doložek byla přidána i doložka, která umožňuje odložit přistoupení k EU o jeden rok, v případě že země nebudou připraveny na členství a neuskuteční požadované reformy. (European Commission, 2005)

Především se jednalo o reformy týkající se veřejné správy, soudního systému, organizovaného zločinu a boje proti korupci. V květnu 2005 bulharský a rumunský parlament ratifikoval smlouvu o přistoupení. V roce 2007 se obě země staly členy v rámci šestého rozšíření EU. (Štěrba, 2005)

Díky tomuto rozšíření vzrostl počet členských států v EU z 25 na 27. Na rozdíl od předchozích rozšíření, kde převažovaly především ekonomické důvody, šlo především o rozšíření z důvodu politického. EU chtělo zajistit politickou stabilitu a ochranu proti globalizaci, protože čím více mohou členské státy EU obchodovat mezi sebou bez obchodních bariér, tím více jsou chráněny proti nebezpečí globalizace. Samotná cla na dovoz z Bulharska a Rumunska do EU byla zrušena již v roce 1997 a sazby na dovoz z EU byly zrušeny v roce 2002. (Breuss, 2009)

Důležitost připojení Rumunska a Bulharska do EU může být vyjádřeno ve dvou principech:

1. Jednotný rámec politiky – Tento princip vyjadřoval soudržné politiky EU vůči postkomunistické Evropě. Díky tomu bude EU zbaveno kritiky a došlo by k účinnější mobilizaci finančních a správních zdrojů Komise.
2. Diferenciace – Tento princip hovoří o podmíněnosti (o hrozbách a odměnách), která je základem strategie EU. Není tedy tak důležitá samotná žádost o členství, jako zavedení příslušných reforem. (Papadimitriou, Gateva, 2009)

3.4 Problémy Bulharska a Rumunska před vstupem do EU

Největším problémem obou zemí bylo zemědělství. Obě země měly velmi neefektivní a staré stroje. EU trápily především náklady, které by byly v budoucnu spojené s inovačním procesem, protože by se země staly součástí společné zemědělské politiky EU. V obou zemích byl velký problém s hygienou při uchovávání a skladování potravin. Dalším problémem byla špatná hospodářská a finanční situace. Způsobovala vysokou nezaměstnanost a měla špatný dopad na sociální situaci obyvatel. EU tedy požadovala ekonomickou stabilitu, příliv zahraničních investic a zpomalení inflace. (Stojarová, 2007)

3.4.1 Bulharsko: problémy a jejich řešení

Války na Balkáně přispěly v zemi ke zvýšení organizovaného zločinu. EU po Bulharsku požadovala především intenzivnější boj proti obchodu s lidmi a drogami. Zemi je vytýkána nedostatečná kontrola hranic a zapojení politiků do ilegálního obchodu. Dále EU požadovala postupné uzavření jaderné elektrárny Kozloduj, protože nespĺňovala evropské bezpečnostní standardy. Tento požadavek se nelíbil občanům, protože díky této energii se země mohla považovat za regionálního energetického lídra. Nakonec byla větší část elektrárny zavřena a zbytek modernizován. (Stojarová, 2007)

Určitého pokroku bylo dosaženo v oblasti soudnictví. Zavedla se pravidla pro stanovení objektivních postupů při jmenování a hodnocení soudců. Podle EU je ovšem nutná další reforma, kterou by byla zajištěna transparentnost a efektivnost soudních procesů. (European Commission, 2006)

Legislativní rámec pro boj proti korupci byl vylepšen s přijetím změny zákona o politických stranách a zveřejňování údajů o majetku vysoce postavených úředníků. Všichni ministři museli zveřejnit údaje o svém majetku na internetu. Korupce je ovšem nadále velkým problémem, zejména v oblasti veřejné správy a vybírání daní. (European Commission, 2006)

Došlo k pokroku v oblastech rybolovu, ochrany spotřebitele, sociální politiky a zaměstnanosti. Během členství v EU ovšem musí vylepšit spoustu dalších oblastí jako například: pojištění motorových vozidel, nediskriminace, veřejného zdraví, jaderné energie a bezpečnosti, životního prostředí, nákazy zvířat a finanční řízení a kontrola budoucích strukturálních fondů. (European Commission, 2006)

V rámci ekonomie zavedlo Bulharsko spousty reforem a díky tomu, došlo k pokroku v různých oblastech. Mezi nejdůležitější patří: obchodování s lidmi, ochrana menšin a ochrana dětí. (European Commission, 2006)

3.4.2 Rumunsko: problémy a jejich řešení

Rumunsko před vstupem do EU muselo zápolit s řadou podobných problémů. Jedním z nich byl nárůst xenofobie v rámci společenských a politických hnutí, mířených proti etnickým Maďarům. Maďarská menšina protestovala proti přijetí nového vysokoškolského zákona, který by značně zvýhodnil rumunský jazyk. Vztahy byly zlepšeny až podpisem bilaterální dohody, která zlepšila postavení Maďarů v Rumunsku. Země také musela vyřešit problém nezaopatřených dětí. EU požadovala zpřísnění zákonů týkající se adopcí rumunských dětí do zahraničí. Tyto adopce tvořily v zemi více jak 70 %. Byl zaveden zákon zamezující obchod s rumunskými dětmi, který stanovil, že adoptovat dítě do zahraničí může pouze prarodič dítěte. Rumunsko dále musí implementovat zákon o životním prostředí. (Stojarová, 2007)

Pokroku bylo docíleno v oblasti soudnictví. Vrchní rada soudců a státních zástupců se začala zabývat základními otázkami, jako je například aplikace práva, počty zaměstnanců a pracovní vytížení. Na všech soudech bylo instalováno IT zařízení a díky tomu došlo ke zlepšení pracovních podmínek. Nicméně dosud nebyl zajištěn zcela jednotný výklad a uplatňování práva u všech soudů. Na ministerstvu se projevíly velké manažerské nedostatky, které nebyly řešeny. (European Commission, 2006)

Pokrok pokračoval v boji proti korupci. Byla zavedena trestní zodpovědnost právnických osob a byla přijata nová právní úprava pro zpřísnění pravidel financování politických stran. Korupce je nadále vážným problémem země a dokonce i v parlamentě se snaží nepodporovat protikorupční jednání. Významného pokroku bylo dosaženo, pokud jde o propojení daňového systému IT. (European Commission, 2006)

Další oblasti, ve kterých Rumunsko zaznamenalo úspěch, jsou: regionální politika, životní prostředí, oblast práv. Oblasti, které potřebují zlepšit, jsou: sociální politika a zaměstnanost, veřejné zdraví, kapitálové požadavky pro úvěrové instituce a investiční podniky, pojištění motorových vozidel, praní špinavých peněz a boj proti korupci, financování dalšího pokroku a kontrola budoucích strukturálních fondů. (European Commission, 2006)

3.5 Opatření, které musí země po přistoupení přijmout

3.5.1 Bulharsko

1. *„Přijmout změny Ústavy, kterými se odstraní nejednoznačnost v otázce nezávislosti a odpovědnosti soudního systému.“*
2. *„Zajistit transparentnější a účinnější soudní řízení přijetím a zavedením nového zákona o soudním systému a nového občanského soudního řádu. Podat zprávu o dopadu těchto nových právních předpisů.“*
3. *„Pokračovat v reformě soudnictví s cílem zvýšit profesionalitu, spolehlivost a účinnost. Vyhodnotit dopad této reformy a výsledky ročně publikovat.“*
4. *„Vést profesionální a nestranné vyšetřování případů obvinění z korupce na vysoké úrovni. Podávat zprávy o vnitřních prověrkách veřejných orgánů a o zveřejňování údajů o majetku vysoce postavených úředníků.“*
5. *„Přijmout další opatření k předcházení korupce a boj proti ní. Zejména v místní samosprávě.“*
6. *„Provádět strategii pro boj s organizovaným zločinem zaměřenou na závažnou trestnou činnost, praní špinavých peněz a na systematické zabavování majetku. Podávat zprávy o nových i probíhajících vyšetřování, obžalob a odsouzení v těchto oblastech.“ (European Commission, 2006)*

3.5.2 Rumunsko

1. *„Zajistit transparentnější a účinnější soudní řízení, zejména posílením kapacit a odpovědnosti Vrchní rady soudců a státních zástupců. Zprávy o sledování dopadu nového občanského a trestního řádu.“*
2. *„Zajistit bezúhonnost odpovědnosti při ověřování majetku, případného střetu zájmů, a za vydávání předepsaných rozhodnutí, na jejichž základě lze přijmout odrazující sankce.“*
3. *„V návaznosti na pokrok, pokračovat v profesionálním a nestranném vyšetřování případů obvinění z korupce na vysoké úrovni.“*
4. *„Přijmout další opatření k předcházení a boji proti korupci, zejména v rámci místní samosprávy.“ (European Commission, 2006)*

3.6 Vývoj a přijímání opatření po přistoupení

3.6.1 Bulharsko

V roce 2008 EU zmrazila Bulharsku řadu finančních programů, kvůli špatnému hospodaření. Požadovala zvýšit transparentnost a regulaci toků finančních aktiv a transakcí. V reakci na to, vláda zavedla příslušné změny, ale skutečná reforma z velké části chyběla. Samotný vstup do EU omezil administrativní korupci, utajování, daňové úniky a nelegální zaměstnanost. Do roku 2009 se pětinasobně zvýšil počet nevládních organizací. V boji proti korupci země do roku 2009 neprovedla žádné podstatné změny, a proto v roce 2009 nastoupila nová vláda (GERB), jejímž hlavním cílem byl právě boj proti korupci. Vláda začala aktivně řešit organizovaný zločin, což vedlo v roce 2010 k uvolnění finančních prostředků z EU. (Spendzharova, Vachudova, 2012)

Jak si Bulharsko vede v přijímání různých opatření uvedených v kapitole 3.5.1, uvádí zprávy Evropské komise.

1. Již v roce 2007 provedla ústavní změny, kterými se snažila posílit neustrannost a odpovědnost soudnictví. Byla také zavedena tzv. Inspekce, která mohla kontrolovat všechny soudní orgány.
2. V roce 2007 byl přijat nový zákon o soudním systému, který sloužil k lepší správě soudního systému a ke jmenování. V roce 2010 byly zavedeny nové postupy při jmenování soudců a další soubor změn zákona o soudech vznikl v roce 2012.
3. V roce 2010 byla přijata strategie pro pokračování reformy soudnictví. Obsahuje seznam opatření, které musí být do určitého data provedeny. Dále jsou nabízena různá školení v oblasti trestního práva a pro soudce.
4. Vyšetřování korupce na vysoké úrovni je pro zemi velkým problémem a v tomto bodě nedosáhlo žádného významného pokroku.
5. V roce 2009 vláda přijala strategii pro boj s organizovaným zločinem a jeho předcházení. Nejnovějším elementem pro boj proti korupci je BORKOR projekt, je navržen tak, aby posoudil silné a slabé stránky současného institucionálního prostředí a doporučil zlepšení.
6. Boj s organizovaným zločinem je jedním z největších úkolů země a Bulharsko s ním má vážný problém. Pokoušelo se jej řešit pomocí obecných právních předpisů a institucionálních změn. V roce 2008 byl založen SANS (Státní úřad pro národní obranu), který měl bojovat s některými složkami organizovaného zločinu. Změny k lepšímu nastaly v roce 2010 po změnách provedených Ministerstvem vnitra a změnou trestního řádu. Důsledkem bylo, že v roce 2011 došlo k výraznému snížení policejních případů a snížila se délka vyšetřování. (European Commission: Bulgaria, 2012)

3.6.2 Rumunsko

Po přistoupení se proces zavádění reformy značně utlumil. Hlavním problémem se stalo řešení globální finanční krize, která velmi ochromila ekonomiku. Vláda musela zavést úsporný balíček, díky kterému ztratila podporu veřejnosti. Nejdůležitějším činem se stalo založení Národního úřadu pro otázky prověřování bezúhonnosti (ANI). V rámci tohoto úřadu museli státní zaměstnanci zveřejnit svůj majetek. Řada činností ANI byla ale v roce 2010 prohlášena za protiústavní a ANI bylo vyhlášeno, jako nefunkční. Takle situace byla velmi kritizována Evropskou unií a bylo požadováno zlepšení. Nyní úřad dosahuje úspěšných výsledků a aktivně se zabývá i případy významných politických osobností. (Spendzharova, Vachudova, 2012; Evropská komise, 2014)

Úspěchy Rumunska při přijímání nutných opatření uvedených v odstavci 3.5.2 zmiňují zprávy Evropské komise o progresu, které jsou vydávány dvakrát ročně.

1. Od roku 2007 se snažila provést reformu právního rámce skrz občanský a trestní zákoník. Nový občanský zákoník nakonec vstoupil v platnost v roce 2012. V roce 2010 byla přijata tzv. Malá právní reforma, jejímž cílem bylo urychlit soudní řízení a zvýšit jeho kvalitu.
2. Pro odbourání problému uvedeného v bodě 2 byl v roce 2010 přijat zákon, který značně posílil činnost agentury ANI.
3. Korupci v zemi řeší Národní ředitelství pro boj proti korupci (DNA). Provádí velmi aktivní činnost a řeší střední a velkou korupci.
4. Od roku 2008-2011 země prováděla strategii pro boj proti korupci, kterou koordinovalo Ministerstvo správy a vnitra. Ukázala se ovšem, stejně jako předchozí strategie, méně úspěšnou. Nová protikorupční strategie vznikla v roce 2012 a má 4 cíle: preventivní opatření, protikorupční vzdělávání, administrativní a trestní opatření a monitoring. I přes značné snahy země odbourat korupci, většina obyvatel ji uvádí, jako pátý největší problém při zahajování podnikání a domnívá se, že neustále roste. (European Commission: Romania, 2012)

4 Analyzování politického a institucionálního vývoje Bulharska a Rumunska v letech 1990 až 2012

Pro analýzu politického a institucionálního prostředí je v následující části práce použit koncept Governance Matters (GM). Tento identifikátor umožňuje analýzu a výzkum věcí veřejných a pomáhá sledovat výkon veřejné správy. Zahrnuje šest podkapitol: demokracii, politickou stabilitu a absenci násilí, výkonnost vlády, regulační kvalitu, právní řád a kontrolu korupce. Může nabývat hodnot od +2,5 (nejlepší hodnota) až do -2,5 (nejhorší hodnota). (Kaufmann, 2010)

Každá část indexu GM je v textu použita zvláště pro Bulharsko a Rumunsko. Následně je provedena komparace obou zemí, ve které je použit pro srovnání se zjištěnými informacemi příslušný index, stanovený pro každý rok Světovou bankou. Ve všech částech je kladen důraz i na politický podtext, především v části demokracie.

4.1 GM1: Demokracie

Indikátor demokracie vyjadřuje, „do jaké míry jsou občané schopni se podílet na výběru jejich vlády. Zahrnuje svobodu projevu, sdružování a svobodná média.“ V této kapitole je kladen důraz především na politický vývoj a svobodu médií. (Kaufmann, 2010)

4.1.1 Bulharsko

Po masových demonstracích proti komunismu v roce 1989, odstoupil z čela státu Todor Živkov. V prvních svobodných volbách v červnu roku 1990 však demokratická strana nezmohla. Vítězí komunisté, kteří se pouze přejmenovali na Bulharskou socialistickou stranu (BSS). Následovala řada demonstrací, která donutila k demisi prezidenta Mladenova. Následně byl prezidentem zvolen Željka Želez ze Svazu demokratických sil (SDS). V listopadu 1990 byla oficiálně přejmenována Bulharská lidová republika na Bulharskou republiku. Stávka nakonec donutila vládu k demisi a vznikl nový kabinet pod vedením D. Popova. Nová vláda začala zavádět razantní, ale nezbytná ekonomická opatření. 12. 7. 1991 byla přijata nová ústava. Další volby přinesly vítězství demokratické strany. Kvůli nezískání nadpoloviční většiny vznikla menšinová vláda, kterou sestavil F. Dimitrov. V lednu 1992 proběhly, podle nové ústavy, přímé prezidentské volby, ve kterých opět zvítězil Ž. Želez. (Martínek, 2009)

Byla uzavřena dohoda o přátelství s Tureckem a Řeckem a v květnu 1992 byla země přijata do Rady Evropy. Dimitrova vláda zahájila privatizaci a pomocí tzv. Panenova zákona se snažila vypořádat s komunistickou érou. Do konce roku 1992 Dimitrov ztratil podporu a vláda padla. Další dva roky byl premiérem L. Berov. V roce 1993 Bulharsko podepsalo asociační smlouvu s EU. V roce 1994 získává BSS

ve volbách nadpoloviční většinu a jejím předsedou se stává Ž. Videnov. (Martínek, 2009)

Na podzim 1996 v prezidentských volbách zvítězil kandidát SDS P. Stojanov. Další předčasné volby se konaly v roce 1997 a vyhrála SDS a v jejím čele byl I. Kostov. Od 1. ledna 1999 je země členem CEFTA (Středoevropské sdružení volného obchodu). Ve volbách 2001 zvítězilo Národní hnutí Simeon II (NDSII). Ti ovšem nedodrželi své politické sliby, a proto v následujících volbách v roce 2005 opět vyhráli socialisté. Od roku 2002 do roku 2012 byl prezidentem Georgi Parvanov. V roce 2004 se země stává členem NATO a v roce 2007 vstupuje do EU. První bulharskou eurokomisařkou byla M. Kunevová. Vítězem parlamentních voleb v roce 2009 se stala strana Občané pro rozvoj Bulharska v Evropě (GERB). (Martínek, 2009)

Svoboda médií a tisku byla a je v Bulharsku velmi diskutabilní. Mezi lety 2007 až 2014 ovládali C. Vasilev a D. Peevský většinu médií v zemi. V posledních letech dochází k stále většímu ovlivňování médií ze stran politiků, díky tomu Bulharsko patří mezi nejhorší země EU na základě Press Freedom Indexu². V roce 2014 se dostalo dokonce na 100 příčku ze 180, zatímco v roce 2006 bylo 35/168. (Anton, 2014)

4.1.2 Rumunsko

V roce 1989 nastává velmi krvavý převrat, který si vyžádal nad 1000 obětí. Byly zavedeny základní demokratické a lidské svobody, jako svoboda slova, sdružování, shromažďování a další. Následně byla ustanovena prozatímní vláda Fronty národní spásy (NSF) a došlo ke zhroucení komunistického režimu. Jelikož vlastnictví znamená moc, tak prozatímní vláda nespíchala s restitucí znárodněných podniků a vůbec ji nezačala. Rolníci dostali zpět část své půdy, ovšem pouze do výše 10 ha. Nový zákon související s průmyslem umožnil zakládat soukromé podniky, ale pouze do dvaceti zaměstnanců. (Boia, 2012)

V roce 1990 proběhly v zemi 1. svobodné volby od konce války. V nich vyhrála NSF a v roce 1991 byla vyhlášena nová, demokratická ústava a I. Iliescu byl zvolen prezidentem. V roce 1992 se konaly další prezidentské a parlamentní volby, ve kterých vyhrává Iliescu a FDSN (Demokratický fond národní spásy), budoucí PDSR. Po volbách konečně dochází k pomalé privatizaci. Zahraničních investic do země plynulo stále jen velmi málo. (Boia, 2012)

V roce 1996 E. Constantinesca vyhrál prezidentské volby a parlamentní volby vyhrály pravicové strany, zejména tzv. Konvent, který usiloval o členství v NATO (2004) a EU (2007). Privatizace nabrala rychlejší tempo, ale jinak celkový pokrok země probíhal velmi pomalu a vláda nesplnila očekávání obyvatel. Byl přijat nový zákon o půdě, který zvýšil rozlohu půdy, kterou mohli bývalí vlastníci či jejich

² Press Freedom Index každý rok vydávají Reportéři bez hranic a prostřednictvím dotazníků jím měří míru svobody přístupu k informacím ve 180ti zemích světa. (World press freedom Index 2014, 2014)

potomci získat na 50 ha orné půdy a 10 ha lesa. Parlamentní volby v roce 2000 vyhrálo PDSR (Strana sociální demokracie Rumunska). Prezidentem se stal opět Ilișca, ovšem ne kvůli oblíbenosti, ale kvůli tomu, že jeho protikandidát byl lidmi ještě méně oblíbený než on. (Boia, 2012)

Po roce 2000 země dosahuje ekonomického růstu, který v roce 2004 činí až 8 %. S ním se snižuje inflace, která nakonec klesla pod 10 %. Prezidentské volby v roce 2004 vyhrál o 2 % Traian Băsescu. V této době došlo i k radikálnímu snížení daní ve prospěch zaměstnanců a firem (ze 42 % na 16 % daň). (Boia, 2012)

Největším cílem vlády bylo získat členství v EU, čehož docílila v roce 2007. Předsedou vlády se v roce 2009 stal E. Boc. Vláda zahrnovala Demokratickou liberální stranu (PDL) a Demokratickou alianci Maďarů v Rumunsku. Během roku 2010 následovala řada úsporných opatření. V parlamentních volbách v roce 2012 vítězí Sociálně-liberální unie (USL). (Deliso, Baker, Waters, 2013)

Po roce 1989 byla komunistická média nahrazena demokratickými. Novináři ovšem zůstali ti samí. S nově nabytou svobodou mohli psát o všem bez strachu z možných postihů. V centru pro nezávislou žurnalistiku a aktivní dohled vznikla nová studie „*Samoregulace médií v Rumunsku*“. Ta poukázala na odchylky od profesionality novinářů. Svoboda tisku není omezována zákony, ale jednotlivými médii, což napomáhá vydírání. Rumunsko se v posledních letech umísťuje na 45-50 žebříčku v Press Freedom Index což je poměrně dobré umístění. (Vasiliu, 2012)

4.1.3 Komparace

Bulharsko i Rumunsko byly komunistické země do roku 1989. Obě dvě země měly první svobodné volby v roce 1990. Země přijaly novou demokratickou ústavu v roce 1991. Následně došlo ke střídání demokratických a socialistických stran. Tabulka 1 zobrazuje index GM1 podle údajů Světové banky. Lze z nich vyčíst, že Bulharsko vykazovalo vysokou úroveň demokracie především mezi roky 2002 až 2010, ale poté dochází k poklesu. Rumunsko nikdy tak dobré úrovně nedosáhlo, ovšem dobře na tom bylo také mezi roky 2006 až 2009 a poté již dochází spíše ke snižování hodnot.

Tab. 1 GM1 - Demokracie

	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Bulharsko	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6
Rumunsko	0,2	0,3	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bulharsko	0,6	0,7	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4
Rumunsko	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3

Zdroj: The World Bank Group, 2015

Z pohledu svobody médií a tisku se Rumunsko vyznačuje větší svobodou. Bulharský tisk je ovlivňován politiky a i podle Indexu svobody tisku na světě je o cca 50 příček pod Rumunskem.

4.2 GM2: Politická stabilita a absence násilí

„Indikátor politické stability a absence násilí vyjadřuje pravděpodobnost, že vláda bude svržena neústavními či násilnými prostředky. Zahrnuje politické motivy k terorismu a násilí.“ (Kaufmann, 2010)

Kapitola je zaměřena především na demonstrace a jiné násilné činy či převraty v obou zemích. Dále jsou zde zahrnuty problémy a neshody s ostatními státy, které by mohly vést k nepokojům v zemích a také spory s menšinami.

4.2.1 Bulharsko

Po pádu komunismu ve svobodných volbách vyhrála Bulharská socialistická strana (1990). Opoziční strana SDS na to reagovala rozsáhlými demonstracemi, protesty a stávkami. Kvůli těmto akcím prezident Mladenov podepsal demisi. Po dalších demonstracích podala demisi i vláda. Toto období tedy lze označit, jako značně nestabilní. Na přelomu let 1996/97 dochází ke zhroucení bulharské měny. Následoval útok demonstrantů na parlament, který zastavil až krvavý zákrok policie. Díky tomu byla ustanovena nová vláda a celá situace vedla k předčasným volbám v roce 1997. Příznivé není ani to, že od roku 1990 do roku 2001 se v zemi vystřídal pět vlád. Od roku 2011 do roku 2012, parlamentní volby probíhaly řádně, každé 4 roky, bez stávek a demonstrací. (Martínek, 2009)

Do politické stability můžeme zařadit i vztahy s menšinami či jiné mezilidské vztahy. Od roku 1990 se Bulharsko snažilo nevměšovat do konfliktů panující v bývalé Jugoslávii. Nejsložitější vztahy má s Makedonií, kterou, jako zemi vláda uznala v roce 1993. Makedonský jazyk a celkově Makedonce, jako národ ovšem Bulharsko uznalo až o 6 let později (1999). Do té doby byli Makedonci oficiálně stále považováni za Bulhary a díky tomu si Bulharsko neustále nárokovalo makedonské území (jedná se o sousedící státy). (Martínek, 2009)

4.2.2 Rumunsko

Parlamentní volby proběhly v letech 1990, 1992, 1996, 2000 (návrat postkomunistů), 2004, 2008 a 2012. Na rozdíl od Bulharska mezi roky 1990 a 2001 tedy proběhly pouze čtyři volby.

Od posledních parlamentních voleb v roce 2012 se slibuje, že vyřeší politickou krizi, která se táhla od jara. Krize spočívala v požadavcích levicové vlády v odstoupení pravicového prezidenta. Vývoj v Rumunsku poukazuje na stabilní stranický systém, ačkoliv je v každých volbách zvolena koalice, většinou se jedná již o zavedené politické strany (PD-L, PNL, PDS, UMDR). Rumunsko během let nezažilo žádný krvavý převrat vlády. (Kuta, 2013)

Největší menšinou Rumunska jsou Maďaři, kteří jsou dnes spíše považováni za rumunské občany maďarského původu. Mají zde vlastní politickou stranu (Maďarská demokratická unie Rumunska) a dobrou životní úroveň. Tomuto stavu předcházeli dlouhé spory táhnoucí se téměř po celé 20. století. První nepokoje se vyskytly již v roce 1990, kdy Maďaři v Rumunsku demonstrovali a požadovali kulturní a jazykovou autonomii. Na potlačení nepokoje byli nasazeni vojáci s tanky. Zásadní problém se vyskytl v roce 1994, když vláda schválila vzdělávací zákon dovolující vyučování pouze v rumunském jazyce. Ze strany maďarské menšiny poté následovala řada demonstrací a protestů, jelikož požadovali výuku a literaturu i v jazyce maďarském. (Minorities at Risk Project, 2004)

4.2.3 Komparace

U Bulharska se vyskytuje záporný koeficient v roce 1996, který byl způsoben zhroucením bulharské měny a následnými krvavými útoky. Naopak Rumunsko si v tomto roce vede dobře. Podle výsledků Světové banky lze usoudit, že lepší politickou stabilitu má Bulharsko. To může být zapříčiněno dlouhodobými spory Rumunska s maďarskou menšinou. Ovšem v průběhu let jsou si jejich koeficienty, až na výjimky, velmi podobné.

Tab. 2 GM2 – Politická stabilita a absence násilí

	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Bulharsko	-0,2	0,5	0,3	0,4	0,1	0,0	0,1
Rumunsko	0,5	0,4	-0,5	0,4	0,3	0,0	0,1
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bulharsko	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Rumunsko	0,1	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	0,1

Zdroj: The World Bank Group, 2015

4.3 GM3: Výkonnost vlády

„Tento index zachycuje vnímání kvality veřejných služeb, kvalitu veřejných služeb, jako takových a míru jejich nezávislosti na politických tlacích. Zachycuje kvalitu a důvěryhodnost politických rozhodnutí.“ Kapitola je zaměřena především na reformy v oblasti veřejné správy či různé strategie. Dál se týká vývoje eGovernmentu, jak v Bulharsku, tak v Rumunsku. (Kaufmann, 2010)

4.3.1 Bulharsko

Reformy v Bulharsku v post-komunistické době se zaměřují speciálně na stabilitu, kontinuitu a odpovědnost. V roce 1990 úřadující vláda zavedla ambiciózní program a provedla ekonomické reformy zahrnující liberalizaci cen, snížení vládních dotací a volně plovoucí měnu. V září 1995 byly vytvořeny dvě vzájemně související struktury pro řízení procesu reformy státní správy: mezirezortní Pracovní skupina pro správní reformu a oddělení Správní reformy v Radě ministrů. V březnu 1996 vláda přijala Novou strategii reformy veřejné správy v Bulharsku, která se zaměřila na reformaci ústřední a místní správy. Kvůli ekonomické krizi v roce 1996 došlo ke zpoždění implementace reformy. A v únoru 1997, úřednická vláda pod vedením Stefana Sofianskiho dokonce zavřela oddělení pro správní reformu. Nová dubnová vláda rozhodla, že se bude snažit o implementaci reformy, nakonec však došlo k jejímu zamítnutí. (Borissova, 2013)

V roce 1991 zákon o místní správě, snížil centrální zastoupení na místní úroveň. Podle správního územního rozdělení země jsou dvě úrovně ústřední správy – regionální a okresní. Region je v zákoně označen za územní a správní jednotku odpovědnou za provádění regionální politiky, výkonu státní správy na místní úrovni a harmonizaci vnitrostátních a místních zájmů. Okres je v zákoně uveden, jako základní administrativně-územní celek v Bulharsku. V roce 1998 jsou přijaty nové změny v zákoně o místní správě a samosprávě. Změnila počet regionů z devíti na 28 a vstoupila v platnost v roce 1999. V roce 1997 byla připravena nová strategie pro budování moderních struktur státních institucí. (Borissova, 2013)

V roce 2003 přijalo Bulharsko právní předpisy, díky kterým byly provedeny reformy v oblasti správy podle vzoru EU. Bulharsko přijalo finanční prostředky na obnovu správy z programu PHARE. V roce 2005 bylo zřízeno Ministerstvo státní správy a státní reformy (MSAAR). Cílem bylo především budování veřejné správy

a celková modernizace. V roce 2006 země provedla důležité změny v zákoně o státní správě (odlišila politickou a správní úroveň, vytvořila efektivní vnitřní kontrolu) a v zákoně o státní službě (modernizace v oblasti lidských zdrojů, zlepšení postavení zaměstnanců ve státní správě a zvýšení jejich motivace). (Schivergueva, 2009)

Vláda přijala plán na optimalizaci veřejné správy 2009-2012, který se týkal především tří směrů: optimalizace funkcí, zlepšení účinnosti správních struktur a odstranění a zjednodušení služeb. (Michailova, Daskalova, 2014)

Na konci května 2007 byl přijat zákon o eGovernmentu, který měl zvýšit transparentnost a snížit administrativní náklady. Vstupuje v platnost v roce 2008 a stanovuje pravidla pro manipulaci s elektronickými prostředky. (European Commission: Epractice.eu, 2014)

4.3.2 Rumunsko

Rumunsko mělo po roce 1989 značně zdecimované hospodářství. Muselo se soustředit na obnovení své ekonomiky, a tak strategie veřejné správy přišla na řadu později. Jedna z prvních kvalitnějších strategií veřejné správy byla strategie z roku 2001. Byla vytvořena se spoluprací EU a byla aktualizována a dále platná i po volbách v roce 2004. Hlavním cílem bylo vytvoření účinnější a transparentnější veřejné správy a lepší organizace státních úředníků. Zaměřovala se na tři hlavní oblasti, které byly schváleny Evropskou komisí (reforma veřejné služby, reforma územní veřejné správy a kvalita politického procesu). Rumunsko využívalo čerpání finančních prostředků z evropského programu PHARE. V roce 2002 byla vytvořena centrální jednotka pro reformu veřejné správy. V roce 2005 byl zaveden společný hodnotící rámec, který měl hodnotit činnosti prováděné veřejnými institucemi. (Mora, Ticlau, 2012)

V roce 2008 zasáhla Rumunsko krize a vláda byla donucena přijmout několik opatření. Snížila počet centrálních veřejných orgánů, přijala jednotný zákon o veřejných platech a nový penzijní zákon. Snížila počet veřejných zaměstnanců a přijala nový vzdělávací zákon. (Mora, Ticlau, 2012)

V říjnu 2001 byl vydán zákon o svobodném přístupu k informacím veřejného zájmu. Znamenal, že občanům byly poskytnuty informace o veřejném zájmu. Následovala celá řada nařízení ohledně eGovernmentu. Další zákon vznikl v roce 2007: zákon o uchovávání dokumentů v elektronické podobě. Zákon o eGovernmentu Rumunsko jako takový nepřijalo, ale přijalo řadu právních předpisů, které tuto problematiku upravili. (European Commission: Epractice.eu, 2011)

V čerpání z fondů EU patří země mezi nejhorší. V polovině roku 2011 dokázala získat pouze 3,7 % z celkového počtu dostupných prostředků pro programové období 2007-2013. Takto nízké čerpání z fondů výrazně snižuje celkový potenciál země. (Lungu, 2011)

4.3.3 Komparace

Po komunistické éře si Bulharsko v reformách státní správy vede lépe než Rumunsko, a to především v rychlosti zavádění reforem. Je to tím, že Rumunsko mělo značně oslabené hospodářství a muselo spíše řešit ekonomickou situaci než správu. Rumunské první pokusy o reformy začínají až ve 21. století. Naopak Bulharsko začalo s reformami již v devadesátých letech.

Značné rozdíly jsou i v eGovernmentu. Bulharsko přímo zavedlo zákon, který eGovernment upravil v roce 2007, zatímco Rumunsko takovýto zákon nemá a omezilo se pouze na právní nařízení. V tomto bodě tedy Bulharsko předčilo Rumunsko.

Oběma zemím pomáhala EU financovat reformy týkající se veřejné správy pomocí programu PHARE. Opět je zde možné vidět snahy EU ovlivňovat obě země. Rumunsko bylo na rozdíl od Bulharska mnohem více ovlivněno krizí v roce 2008 a to se také projevilo v jejich reformách.

Bulharsko je na tom lépe i podle Governance Matters určující výkonnost vlády. Z tabulky můžeme vyčíst, že Rumunské indexy GM3 se v průběhu let nedostaly ani jednou do kladného čísla. O Bulharsku se dá říci, že i když hodnoty ukazatele od roku 2000 nenabývají záporných hodnot, pořád se jedná o nízká čísla.

Tab. 3 GM3 – Výkonnost vlády

	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Bulharsko	-0,3	-0,2	0,0	0,2	0,1	0,2	0,2
Rumunsko	-0,5	-0,6	-0,4	-0,2	-0,3	-0,2	-0,3
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bulharsko	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1
Rumunsko	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3

Zdroj: The World Bank Group, 2015

4.4 GM4: Regulační kvalita

„Index GM4 zobrazuje vnímání schopnosti vlády formulovat a provádět vhodné politiky a předpisy, které umožňují podporovat rozvoj soukromého sektoru.“ Následující kapitola se tedy týká především regulace soukromého sektoru v obou zemích. Dále je zde zmíněna atraktivita zahájení podnikání a různé problémy s tím související. (Kaufmann, 2010)

4.4.1 Bulharsko

V roce 2004 byla reorganizována bývalá Státní agentura pro malé a střední podniky a přejmenována na Výkonnou agenturu pro povzbuzení malých a středních podniků (EAESME). Ta navrhla řadu ustanovení, zaměřených na rozvoj podnikání. Například: podporu inovací a technologického rozvoje, podporu účasti malých a středních podniků v rámcových programech EU, rozvíjení spolupráce

mezi akademickým výzkumem a podnikatelským sektorem a usnadnění oblasti výzkumu a vývoje. (European commission: Bulgaria, 2007)

Za jednu z nevlivnějších nevládních organizací v Bulharsku je považována BIBA (Bulgarian International Business Association). Jedná se o sdružení zahraničních investorů založených v roce 1992. Jejím cílem je příznivě ovlivňovat podnikatelské prostředí v zemi. (European commission: Bulgaria, 2007)

V Bulharsku byly a stále jsou nevýhodné podmínky k zahájení podnikání. Způsobují je nevýhodné licence, evidenční systémy a pomalá, nekomplexní veřejná správa. Obchodní podmínky jsou náchylné ke korupci. Je zde především problém v soudnictví, které je základem pro úspěšné podnikání. Nejčastějším problémem jsou vysoké náklady spojené s prosazováním obchodních smluv prostřednictvím soudů. U některých podniků, slouží soudní řízení k přerozdělení majetku a postavení na trhu. Tyto problémy vedou k tomu, že politici nemají zájem a nejsou motivováni k reformě. V roce 2008 se podniky musely vyrovnat se špatnou zprávou, že země nebude připuštěna do Schengenského prostoru kvůli vysoké korupci a organizovanému zločinu a společně s Rumunskem tento stav zaujímá dodnes. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Problém kriminality v soukromém prostoru je vyšší než v jiných zemích východní Evropy. Nejedná se organizovanou trestnou činnost, která by ohrozila legitimní podnikání, ale spíše o vandalismus a krádeže. Postihuje především oblasti podnikání s vysokou administrativní regulací, jako například zboží zatížené spotřební daní. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

4.4.2 Rumunsko

Na konci roku 2003 se v zemi vyskytovalo 12 národních reprezentativních organizací zaměstnavatelů a v roce 2004 se k nim připojila další: Svaz zaměstnanců v průmyslu, ve službách a obchodu (CPISC). V roce 2004 vstoupil v platnost daňový řád, který upravil zdanění PO, rezidentů a nerezidentů, DPH, místní taxy a spotřební daň. Byl velmi důležitý pro vstoupení do EU. (Boscolo and partners, 2012; European commission: Romania, 2007)

Jednou z největších neziskových organizací je Rumunské centrum pro malé a středně velké podniky (CRIMM), které podporuje vznik nových soukromých podniků a rozvoj malých a středních podniků. (European commission: Romania, 2007)

Rumunsko je kupodivu i přes svoji chudobu vnímáno, jako stabilní ekonomika. Právě stabilita ekonomiky je atraktivní pro investory. Je i pozitivně hodnocena v mezinárodních statistikách, jako Doing Business, kde se dokonce umísťuje před některými evropskými státy. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

V soukromém sektoru má ovšem problémy s korupcí. Problém je především v sektorech stavebnictví a zdravotnictví. Od roku 1989 v zemi roste finanční kriminalita, především s obchodem s drogami, zbraněmi a lidmi. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

4.4.3 Komparace

Tabulka 4 zobrazuje změny koeficientů GM4 v průběhu let. Lze vidět, že Bulharsko si v této oblasti vedlo během let 1998-2005 mnohem lépe než Rumunsko. Rumunsku se ukazatel více zvýšil až v roce 2006 a určitě to bylo způsobeno změnami, které muselo přijmout před vstupem do EU. Následně se mu tento index zvětšuje. Naopak bulharský indikátor nabývá již od roku 2002 poměrně vysokého čísla a moc se již nemění.

Tab. 4 GM4 – Regulační kvalita

	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Bulharsko	-0,1	0,1	0,2	0,6	0,6	0,7	0,6
Rumunsko	0,1	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,2	0,2
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bulharsko	0,6	0,6	0,7	0,7	0,5	0,5	0,5
Rumunsko	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,5

Zdroj: The World Bank Group, 2015

4.5 G5: Právní řád

„Právní řád zachycuje vnímání míry důvěry a dodržování pravidel společnosti. Zejména pokud jde o kvalitu plnění smluv, majetkových práv, policii a soudy a pravděpodobnost kriminality a násilí.“ (Kaufmann, 2010)

Následující text se týká především nedostatku v oblasti soudnictví, jakožto největšího problému obou zemí. Špatné soudnictví totiž v zemích způsobuje problémy s podnikáním, trestnou činností a vymahatelností práva.

4.5.1 Bulharsko

Důvěra veřejnosti v národní instituce v Bulharsku je velmi nízká. Především důvěra v soudy a parlament neustále klesá. V roce 2009 cca 75 % obyvatel nevěřilo národnímu parlamentu a pouze 20 % věřilo v národní soudnictví, jelikož bylo považováno za zkorumpované a neefektivní. V roce 2007 se soudci umístili na druhém místě, jako nejvíce zkorumpovaná skupina, hned za celníky. Nedůvěra v soudy způsobila, že se na ně lidé téměř neobraceli. Před vstupem do EU musela země přijmout řadu předpisů, které měly soudnictví zlepšit a sloužit proti korupci. Mezi nejvýznamnější změny patřila imunita proti stíhání a přímět ty, kteří jsou na nejvyšších administrativních, soudních a politických pozicích, aby zveřejnili svá aktiva. V roce 2008 byla posílena funkce policie a státního zastupitelství. Vznikla nová agentura Státní úřad pro národní bezpečnost (SANS), která měla vyšetřovat organizovanou trestnou činnost a korupci na vysoké úrovni. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Před vstupem a po vstupu do EU byly přijaty nové zákoníky: trestní, správní a občanský. Byly schváleny nové zákony týkající se soudnictví a Ministerstva

vnitřně. Dle Evropské komise má Bulharsko dále pokračovat v reformách týkajících se soudnictví a boje proti korupci. Opatření, které muselo a musí udělat, jsou uvedena v kapitole 3. V praxi země nemá skutečný vnitřní mechanismus pro plánování a sledování reformy soudnictví a vymáhání práva. Neumí ani posoudit rizika šíření organizovaného zločinu a korupce. V těchto oblastech jí pomáhá EU. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Bulharsko mělo také problémy s neustále porušující Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Není ovšem jedinou zemí a v tomto případě je na tom lépe než Rumunsko. Tyto problémy vyplývaly především z nepřiměřených délek pobytu ve vyšetřovací vazbě a zdoluhavých trestních řízeních. V současné době je délka trestního řízení srovnatelná s ostatními státy EU. Problémem je i to, že bulharská policie nemá jasné vytyčené cíle či strategie, které by byly shrnuty v konkrétním dokumentu. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Podle CVM (Customer Value Management) z roku 2011 by měla země provést změny především v reformě soudnictví, která by byla založena na zlepšení pravidel pro jmenování a vzdělávání soudců. (Calabrese, 2011)

4.5.2 Rumunsko

Země má v průběhu let podle EU zlepšit především oblast soudnictví. Od vstupu do EU ovšem zaznamenala pouze malé pokroky v této oblasti. V roce 2007 byla na žádost Evropské komise založena instituce ANI, která měla sledovat majetek veřejných osobností. Instituce byla velmi dobře přijata veřejností. Ústava z roku 2004 upravuje peněžní odpovědnost státu z justičních omylů. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Od roku 2003 země sleduje financování politických stran a v roce 2006 byl dokonce vytvořen zákon, který upravil způsob, jak financovat politické strany. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

V roce 2008 bylo Rumunsko na třetím místě v oblasti porušování lidských práv. Problémem byly především: nedostatečná legislativa, nadměrná délka soudního řízení a další nedostatky soudního procesu. V roce 2008 byly také provedeny změny trestního zákoníku, které ovšem byly později prohlášeny za skandální a byly zrušeny. Další navržené změny tohoto zákoníku, byly také kritizovány z důvodu omezování efektivního vyšetřování. Nový trestní zákoník a trestní řád přijala vláda až v roce 2009. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Mezi roky 2009-2012 bylo vládou navrženo, že v tomto období dokončí změny občanského zákoníku. Nicméně po konzultaci s ministrem spravedlnosti byly návrhy v roce 2009 staženy. (Alegre, Ivanova, Denis-Smith, 2009)

Zpráva Evropské komise z roku 2012 doporučuje provést určitá opatření: reformu v oblasti soudnictví, odpovědnost soudního systému, soudržnost a transparentnost soudního procesu, účinnost soudního procesu a integrity, v boji proti korupci. (Carp, 2014)

4.5.3 Komparace

Po srovnání těchto dvou států lze říci, že Bulharsko má v oblasti soudnictví větší nedostatky než Rumunsko. Navíc tyto nedostatky vedou i k prohlubující se korupci. Obě země ovšem docílily pokroku v soudnictví před vstupem do EU a následně i po něm. Dalo by se říci, že motivace vstupu do EU přiměla státy více spravovat nejen soudnictví, ale i policii a veřejnou správu. Evropská unie jim v této oblasti, také značně pomáhala, a to jak poradenskou činností, tak finančními prostředky. Rumunsko i Bulharsko měly problémy s dodržováním Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

Dle indikátoru GM5 lze konstatovat, že Rumunsko se v právním řádu zlepšuje těsně před vstupem do EU a následně se index vyšplhal dokonce na 0. Bulharsko od roku 1996 dosáhlo zlepšení, ale ani po vstupu do EU index nenabyl kladných hodnot a drží se na úrovni -0,1. Jednotlivé výsledky v průběhu let zobrazuje tabulka 5.

Tab.5 GM5 – Právní řád

	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Bulharsko	-0,5	-0,4	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
Rumunsko	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bulharsko	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Rumunsko	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Zdroj: The World Bank Group, 2015

4.6 GM6: Kontrola korupce

„Ukazatel kontroly korupce zachycuje vnímání, do jaké míry je veřejná moc vykonávána pro soukromý zisk. Zaměřuje se jak na velké, tak na malé formy korupce.“ (Kaufmann, 2010)

Korupce v obou zemích je velmi palčivý problém, se kterým se země velmi těžko potýkají. Vzhledem k potížím s korupcí je v komparaci zemí vedle indexu GM6 použit Index vnímání korupce (CPI). Tento ukazatel se nejčastěji používá pro měření korupce, a proto je velmi vhodné jej zde uvést. Seřazuje země podle rozsahu vnímání korupce ve veřejném sektoru. Zemi bez korupce označuje číslem 100 a nulou zemi s vysokým stupněm korupce. (Transparency International, 2013)

4.6.1 Bulharsko

Korupce v zemi je jeden z nejvážnějších problémů vůbec. Korupci zde lze najít v parlamentě, státní správě, v politických stranách a v soudnictví. Podle indexu vnímání korupce se dá země řadit mezi roky 1999-2002 mezi země s vyšší korupcí a v celkovém přehledu všech zemí se nachází na prostředním místě. Podobný trend lze sledovat i během let 2002-2007, kdy dokonce zemi můžeme řadit v rámci

indexu k lepší polovině. V roce 2008 ovšem zaznamenala výrazný pokles. V tomtéž roce odmítla EU, poskytnou zemi finanční prostředky z fondů EU, a to kvůli špatnému plnění reforem a tento stav trval až do roku 2010. (European Commission: Bulgaria, 2014)

Posláním tzv. Koalice 2000, která vznikla v roce 1997, bylo zvýšení uplatňování demokratických hodnot: transparentnost, důvěra v integritu, zvyšování povědomí o korupci a boj proti ní - protikorupční akční plány. Koalice 2000 také vytvořila nástroj pro hodnocení vlivu médií na hodnocení vnímání korupce. Vznikla řada programů na boj proti korupci, například: Grants. (European Commission: Bulgaria, 2014)

Bulharsko se ve 21. století zaměřilo především na svoji největší oblast korupce, a to soudnictví. Již v roce 2001 země zahájila snahy o posílení důvěry veřejnosti v soudnictví a etnický kodex soudních úředníků. V roce 2007 Bulharsko vstoupilo do EU a tím mu bylo umožněno čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů. Bohužel docházelo ke značnému zneužívání těchto finančních prostředků a můžeme říci, že korupce v roce 2008 stoupá. Bulharsko se v letech 2007 až 2009 účastnilo řady operačních programů EU, které měly Bulharsku pomoci s bojem proti korupci. (European Commission: Bulgaria, 2014)

V roce 2009 Bulharsko přijalo integrovanou strategii pro prevenci a boj proti korupci a organizované činnosti. Následně přijalo plán zahrnující prevenci korupce na roky 2011-2012. (Todorakov, 2010)

4.6.2 Rumunsko

Před vstupem do EU mělo Rumunsko problém především s korupcí v oblasti soudnictví. V roce 2004 Rumunsko vydalo specializované právní předpisy o ochraně oznamovatelů korupce ve veřejném sektoru. Tento zákon požadoval, aby zaměstnanci oznámili korupci v souvislosti s veřejnou službou a zákon jim za to v této souvislosti poskytl ochranu. (European Commission, Romania, 2014)

Centrála pro specializovaný boj proti korupci byla založena v roce 2002. Tato instituce ovšem neměla moc dobré postavení. V roce 2005 došlo k její reorganizaci a změně názvu na Národní ředitelství pro boj proti korupci (DNA). DNA nabyla na vážnosti a nyní vyšetřuje případy střední a vysoké korupce. Od roku 2007 je DNA považována za největší pokrok v Rumunsku. Vrchní rada soudců a státních zástupců v roce 2011 přijala akční plán, jehož cílem bylo posílení integrity a zlepšení kárné odpovědnosti soudců. (European Commission, Romania, 2014)

Mezi roky 2006 až 2012 bylo Rumunsku poskytnuto na boj proti korupci, z fondů EU okolo 36 milionů euro. Podle indexu vnímání korupce se země v průběhu posledních let zlepšuje. V roce 2008 dokonce Rumunsko ztratilo pozici nejzkorumpovanější země v Evropské unii.³ V roce 2012 byla přijata protikorupční strategie na roky 2012 až 2015. (European Commission, Romania, 2014)

³ Nejzkorumpovanější zemí Evropské unie se dle Transparency International stalo Bulharsko. Ta tento nešťastný titul držela spolu s Rumunskem a Řeckem i v roce 2009 a v následujících letech si jej Bulharsko a Řecko neustále přehazují.

4.6.3 Komparace

Pro srovnání korupce v Bulharsku a Rumunsku je mimo jiné použit index CPI (Corruption perceptions index). Čím je tento ukazatel větší, tím je vnímání korupce v zemi nižší. V Bulharsku jeho hodnoty od roku 2000 do roku 2007 stoupaly. Následně zaznamenaly pokles, který byl způsoben i vstupem do EU. Zneužívání finančních prostředků z EU vedlo a stále vede ke zhoršujícímu vnímání korupce. Rumunsko drží hodnoty identifikátoru v průběhu let v mírném růstu. Mezi roky 2008-2012 se mu dokonce podařilo předběhnout Bulharsko.

Tab. 6 Index vnímání korupce

Roky	Bulharsko		Rumunsko	
	CPI	Pořadí	CPI	Pořadí
1998	29	66	30	61
1999	33	53	33	63
2000	35	52	29	68
2001	39	47	28	69
2002	40	45	26	77
2003	39	54	28	83
2004	41	54	29	87
2005	40	55	30	85
2006	40	57	31	84
2007	41	64	37	69
2008	36	72	38	70
2009	38	71	38	71
2010	36	73	37	69
2011	33	86	36	75
2012	41	75	44	66

Zdroj: Transparency International, 2015

Podobný trend můžeme sledovat i u indexu GM6. V Bulharsku byl ukazatel nejvyšší mezi roky 2003-2007 a v letech 2004 a 2005 se dokonce vyšplhaly do kladných hodnot. Rumunské hodnoty GM6 jsou stabilní, ovšem nízké. Prakticky se téměř po celou dobu drží na úrovni -0,2 až -0,3. Dá se říci, že od roku 2007 jsou země téměř na stejné úrovni.

Tab. 7 GM6 – Kontrola korupce

	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
Bulharsko	-0,8	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	0,1	0,1
Rumunsko	-0,2	-0,7	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	-0,2
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bulharsko	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Rumunsko	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,3

Zdroj: The World Bank Group, 2015

4.7 Shrnutí

Bylo zjištěno, že v rámci indexu týkajícího se demokracie, dosahuje Bulharsko lepšího stavu než Rumunsko. Téměř ve všech letech (až na jeden rok), byl její ukazatel vyšší a je vyšší i v celkovém průměru, což znázorňuje graf na obrázku 1. V oblasti svobody médií a tisku, která byla také zahrnuta do této kategorie, je na tom ovšem lépe Rumunsko, jelikož bulharská média jsou více ovlivňována politiky. V průměru patří toto hodnocení k nejlepším ze všech Governance Matters indikátorů obou zemí.

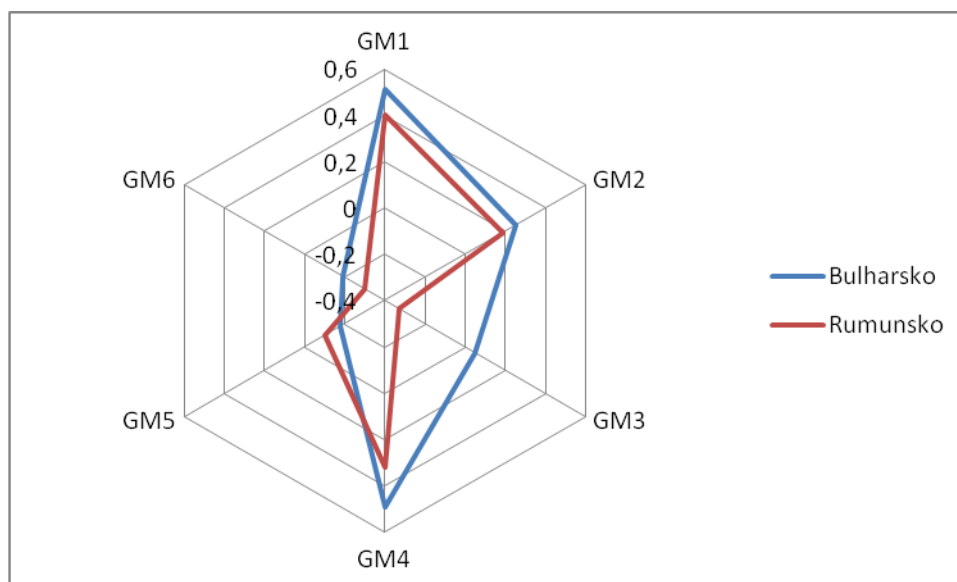
Co se týče hodnocení politické stability a absence násilí, jsou obě dvě země stabilními ekonomikami bez násilných převratů. Výjimkou byl pro Bulharsko rok 1996, jelikož došlo ke krvavým útokům, zapříčiněnými zhroucením bulharské měny. I přesto je na tom dle Světové banky hůře Rumunsko, což může být zapříčiněno spory s maďarskou menšinou, které probíhaly především v minulosti.

V oblasti identifikátoru GM3 – výkonnost vlády, Rumunsko za Bulharskem značně zaostává. V průměru se od Bulharska liší téměř o 0,4 indexových bodů. Bulharsko totiž provádělo efektivnější reformy v rámci transformačního procesu, na rozdíl od Rumunska, které výrazné reformy týkající se výkonnosti vlády začalo zavádět až v rámci integračního procesu do EU. Bulharsko oproti Rumunsku zavedlo samostatný zákon o eGovernmentu, kdežto Rumunsko se zmožilo pouze na vládní opatření. Je také pravdou, že Rumunsko bylo více ovlivněno ekonomickou krizí, která zavádění reforem týkajících se vlády značně zbrzdila.

Index regulace kvality mají obě země v průměru, jako druhý nejlepší identifikátor. Hodnocení v rámci regulační kvality patří k nejlepším ze všech Governance Matters indikátorů obou zemí. I přesto, že dle průměrných hodnot je na tom opět lépe Bulharsko, tak v posledních letech jsou si země takřka rovny. V současné době je Rumunsko pozitivně hodnoceno v mezinárodních statistikách zkoumajících podmínky pro zahájení podnikání. V tomto ohledu je na tom hůře Bulharsko, které se potýká s velkou kriminalitou v soukromém sektoru.

Průměrné hodnoty v rámci právního řádu znázorňují, že v tomto ohledu je konečně pokrokovější Rumunsko. Výrazně mu pomohlo založení organizace ANI, která zde stále aktivně působí a prokazuje úspěšné výsledky v oblasti sledování majetku veřejných osobností. Obě země před vstupem do EU značně zreformovaly soudnictví, které ovšem i nyní obsahuje značné nedostatky, které je třeba změnit.

S korupcí a jejím řešením mají obě země značné problémy. Bulharsku bylo dokonce v letech 2008-2010 kvůli neplnění reforem v oblasti korupce, znemožněno čerpat finanční prostředky z programu EU. Přestože dle Světové banky je na tom v průměru lépe Bulharsko, tak podle CPI je Rumunsko už delší dobu před Bulharskem. Tento rozdíl je způsoben především v tom, že na rozdíl od CPI, index GM6 zahrnuje i jiné faktory než vnímání korupce.

Obr. 1 Průměry indexů GM Bulharska a Rumunska
Zdroj: The World Bank Group, 2015

5 Analýza vlivu evropského integračního procesu na makroekonomické veličiny

Tato kapitola se zabývá vlivem integračního procesu na čtyři základní makroekonomické ukazatele: platební bilanci, nezaměstnanost, růst HDP a inflaci. Zkoumání je provedeno od poloviny 90. let do roku 2012. Toto rozpětí by mělo být dostatečné k rozpoznání vlivu integračního procesu.

5.1 Platební bilance

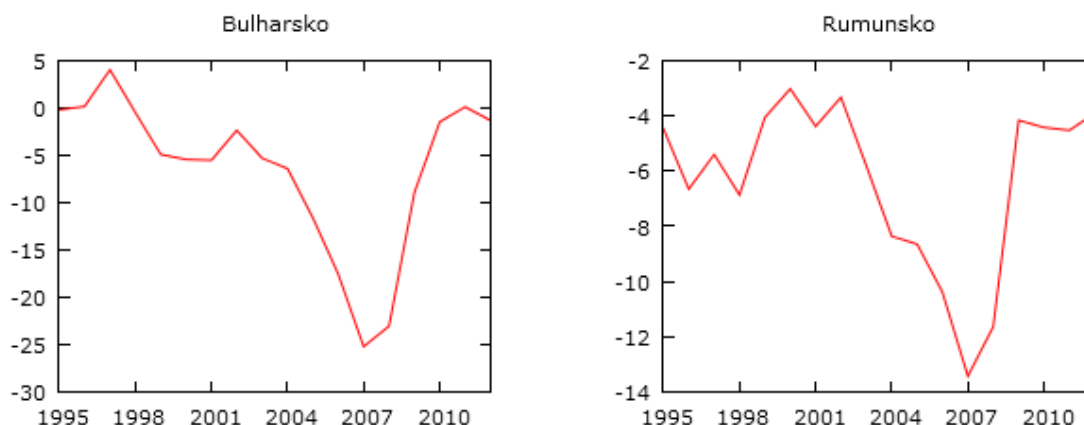
Data o platební bilanci Bulharska a Rumunska jsou znázorněny v grafu v ročním intervalu. Díky tomu je možné sledovat, jak si země vedly v průběhu let v zahraničním obchodě. Platební bilance vyjadřuje souhrn ekonomických transakcí mezi domácími a zahraničními subjekty za určité časové období. Pokud byla platební bilance záporná, znamená to, že země uskutečňovaly více dovoz než vývoz a naopak. Pro přehlednost jsou grafy uvedeny pro každou zemi zvlášť, jelikož mají odlišné rozpětí. Základem pro zjištění, zda měl integrační proces vliv na platební bilanci, jsou roky po přistoupení do EU.

Je patrné, že obě země více dovážejí, než vyvážejí, jelikož jejich platební bilance v průběhu let je záporná. Výjimku tvoří u Bulharska rozpětí mezi roky 1995 a 1997, kdy se poprvé a naposled dostalo do kladných čísel. Ovšem tyto kladná čísla určitě nebyla zapříčinena integračním procesem.

U obou zemí je možné sledovat, že od roku 2004, tedy od roku, kdy byly obě země schváleny, jako země, které přistoupí do EU, se vývoj platební bilance snižuje a v roce 2007 byl nejnižší. Příčinou bylo především to, že poptávka po domácích výrobcích a službách v zemi se snižovala a naopak rostla poptávka po zahraničních statcích. Po přistoupení v roce 2007 došlo k rychlému růstu hodnot. Země se totiž staly atraktivnější pro investory a pro další země EU, a to především díky levné pracovní síle a tím pádem i levnější výrobě a službám. Důsledkem bylo, že hodnoty platební bilance obou zemí se lépe vyvíjely než před zahájením přístupových jednání a Bulharsko se v roce 2011 dokonce dostalo do kladných čísel.

Dopady integračního procesu na platební bilanci Bulharska a Rumunska řeší Penkova-Pearson (2011). Podrobně se zde zabývá exportem a importem ve čtvrtletním vyjádření. Řeší zde rozdíly v obchodování v obou zemích a celkový vývoj obchodu mezi roky 2000-2008. Dle jejich závěrů přispěl zemím především příliv zahraničních investic těsně před vstupem a po vstupu do EU, tím totiž zvýšily svůj podíl na trhu. (Penkova-Pearson, 2011)

Změny v exportu Bulharska řeší například Zhelev a Tzhanov (2012). Ve svých závěrech zmiňují nedostatečnou konkurenceschopnost před krizí, která vedla ke zvýšení dovozu a chronické deficitní obchodní bilanci. Dále se zmiňují o zranitelnosti bulharské ekonomiky, jelikož země exportuje pouze do několika vybraných zemí. (Zhelev, Tzhanov, 2012)

Obr. 2 Platební bilance Bulharska a Rumunska

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

Tabulka č. 8 zobrazuje průměry platební bilance před ohlášením vstupu zemí do EU, roky před vstupem a následně léta po vstupu. Rok 2007 je ještě zahrnut do prostředního průměru, v důsledku časového zpoždění. Na posledním průměru lze viditelně pozorovat nárůst oproti předcházejícímu průměru. Tento růst byl způsoben právě přílivem zahraničních investic do země, a to i díky vstupu země do EU.

Tab. 8 Průměry platební bilance

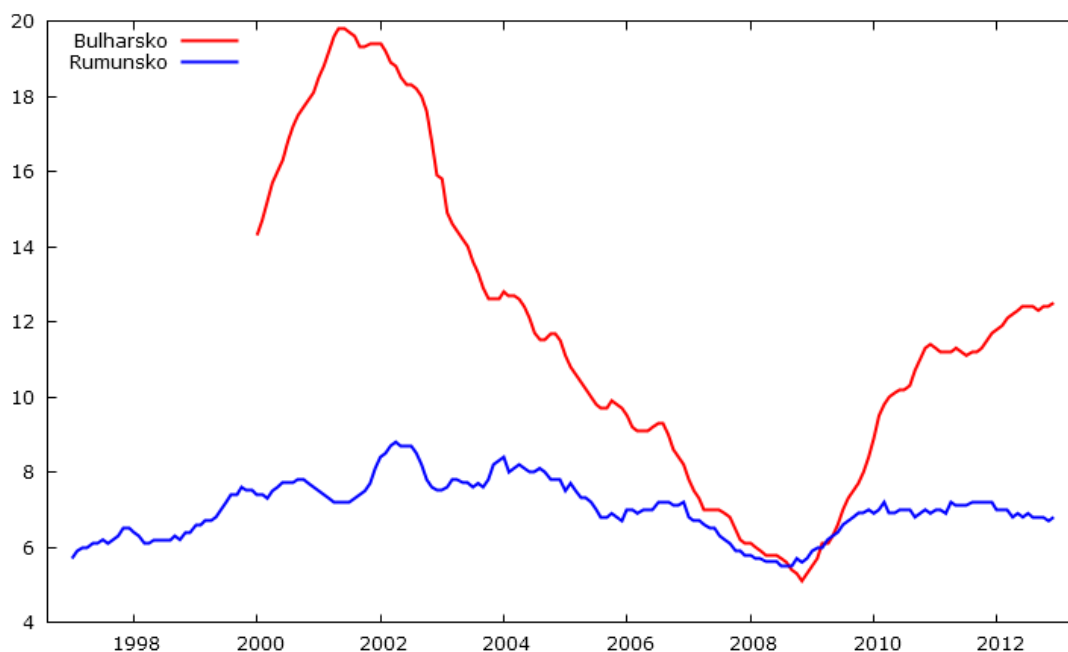
	1995 - 2004	2005 - 2007	2008 - 2012
Bulharsko	-2,65	-18,13	-6,93
Rumunsko	-5,24	-10,82	-5,73

Zdroj: International Monetary Fund 2013

5.2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je velmi sledovaným problémem ve všech zemích, proto jsou použita měsíční, sezóně očištěná data. Graf ilustruje, že Rumunsko má mnohem menší problémy s nezaměstnaností než Bulharsko. Rumunsko si od roku 2000 snaží udržovat více méně stejnou nezaměstnanost, a to kolem 8 a 9 %. Takové hodnoty jsou velmi dobré, a tedy je možné říci, že se je pouze v rámci integračního procesu pokouší udržet, s čímž nemá velké problémy. Bulharsko mělo naopak před zahájením přístupových jednání velké problémy s nezaměstnaností. Ty v průběhu let 2000-2008 velmi dobře odstraňuje a v roce 2008 bylo dokonce na stejné úrovni s Rumunskem. Tomuto vývoji napomohl hospodářský růst a program vlády zaměřený na financování pracovních míst. Poté ovšem následovala ekonomická krize a ta v Bulharsku, ale i v Rumunsku, způsobila opět rostoucí nezaměstnanost.

Průběh změn v souvislosti s integračním procesem na trhu práce Bulharska a Rumunska podrobněji popisuje práce Kotzeva a Pauna (2006). Jejich závěrem je myšlenka, že bulharský trh je citlivější na makroekonomické šoky. Zmiňují, že právě tyto šoky mohou být způsobeny integrací do EU. Doporučují brát větší důraz na agregátní poptávku, která by přispěla ke snížení nezaměstnanosti. (Kotzeva, Pauna, 2006)

Obr. 3 Měsíční, sezóně očištěná nezaměstnanost
Zdroj: Eurostat, 2015

Průměry v tabulce 9 prokazují snižování úrovně nezaměstnanosti v průběhu let. Mezi prvními dvěma průměry lze vidět snížení, které bylo způsobeno právě vlivem integračního procesu. Mezi druhými a třetími průměry již není markantní rozdíl, a to především kvůli ekonomické krizi, která v těchto letech zvedla úroveň nezaměstnanosti.

Tab. 9 Průměry nezaměstnanosti

	1995 - 2004	2005 - 2007	2008 - 2012
Bulharsko	14,17	8,71	9,32
Rumunsko	8,35	6,95	6,87

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

5.3 Růst HDP

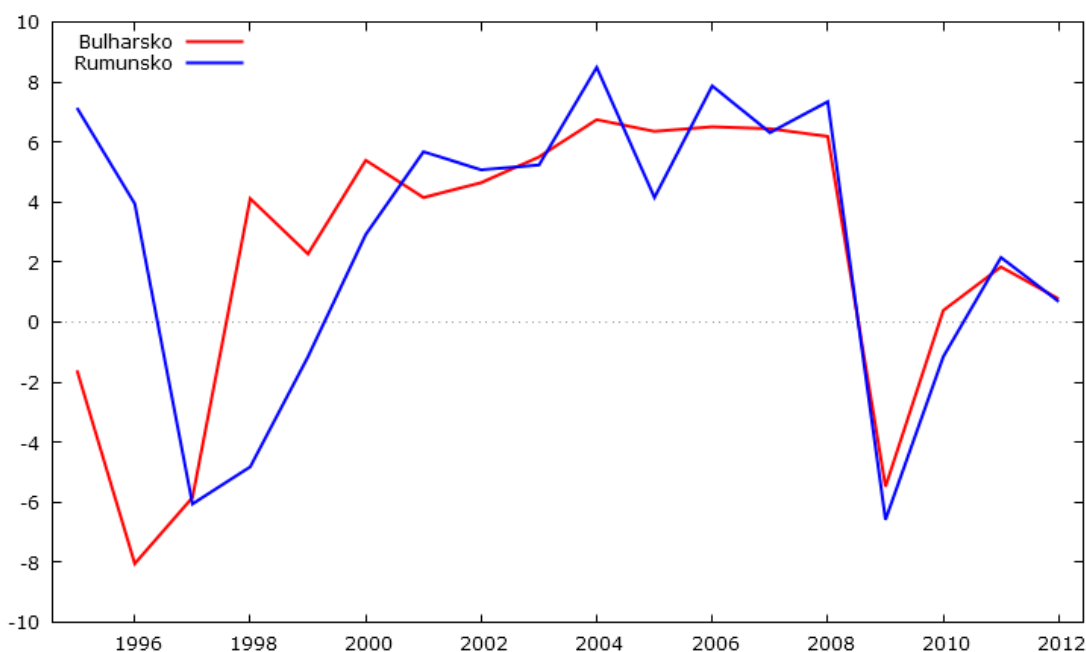
Hrubý domácí produkt je základní ukazatel pro měření výkonnosti ekonomiky. Používá se pro něj roční vyjádření, a tedy i hodnoty uvedené v grafu jsou v ročním intervalu. Vyjadřuje souhrn statků a služeb vytvořených za určité období výrobními faktory na území státu.

Podle grafu je možné říci, že Bulharsko se již od roku 2000 pokouší držet mírně rostoucí HDP. Tenhle vývoj určitě souvisí s přístupovými jednáními, ve kterých musela země prokázat svoji ekonomickou stabilitu. Z vývoje HDP v Rumunsku se dá usoudit, že se také snaží udržet vysoký ekonomický růst, sice vývoj hodnot není tak stabilní a vyrovnaný, jako v Bulharsku, zato ho často převyšuje. Od roku 2008 je vývoj hodnot HDP takřka totožný.

Integrační proces ovlivnil obě země k lepšímu. Díky přístupovým jednáním se u nich zvýšila výkonnost ekonomiky. Bohužel v roce 2008 zasáhla obě země ekonomická krize a ani jedné ze zemí se nepodařilo do roku 2012 zvrátit její účinky a dosáhnout takového ekonomického růstu, jako před krizí. Z grafu lze konstatovat, že větší pokles HDP mělo Rumunsko, které mělo před krizí větší růst než Bulharsko, ovšem poté i více kleslo.

Změnami růstu v HDP se například zabývá studie od Averyho (2011). U Bulharska i Rumunska zmiňuje pozitivní vliv integračního procesu do EU na ekonomický růst. Růst HDP byl dle studie také způsoben vzrůstem zahraničních investic a zvýšením mezinárodní pozornosti na obě země. (Avery, Feber, Schmidt, 2009)

Autorkou zabývající se dopadem integračního procesu na Bulharsko byla Yorgova (2011). Ta ve své práci uvádí, že na vývoj HDP před přistoupením měly pozitivní vliv lepší podmínky na trhu práce, nárůst objemu půjček a pozitivní očekávání budoucího růstu příjmů. (Yorgova, 2011)

Obr. 4 Růst reálného HDP
Zdroj: International Monetary Fund, 2013

Na průměrech vypočtených v tabulce 10 lze zřetelně vidět, že na vliv reálného růstu HDP neměl vliv pouze integrační proces, ale i ekonomická krize. Mezi prvníma dvěma průměry je velmi vysoký růst, který byl způsoben právě působením EU. Na poslední průměr měla vliv ekonomická krize a jeho hodnota je dokonce menší než průměr v letech 1995 až 2004.

Tab. 10 Průměry růstu HDP

	1995 - 2004	2005 - 2007	2008 - 2012
Bulharsko	1,74	6,44	0,74
Rumunsko	2,65	6,12	0,49

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

5.4 Inlace

Inflaci lze charakterizovat jako snížení kupní síly peněz. Obecně se jedná o zvýšení cenové hladiny v ekonomice. Pro ekonomiku je nejlepší mírná a stabilní inflace. Hodnoty inflace jsou v grafech použity v ročních intervalech. Jelikož mezi roky 1995 až 1998 zaznamenaly ekonomiky obou zemí velmi vysokou inflaci, je pro lepší znázornění použita tabulka, pro roky 1995-2000 a graf pro roky další.

Nejvyšší inflace vůbec byla v Bulharsku v roce 1997. Tato inflace byla zapříčiněna zhroucením bulharské měny. V Rumunsku také došlo ke zvýšení inflace, toto zvýšení ovšem nebylo ani zdaleka tak velké, jako v Bulharsku.

Následně inflace v Bulharsku v průměru klesla až na 18,97 % a dále se držela kolem 10 %, na rozdíl od Rumunska, které se potácelo pod hranicí 50 %.

Tab. 11 Inflace 1995-2000

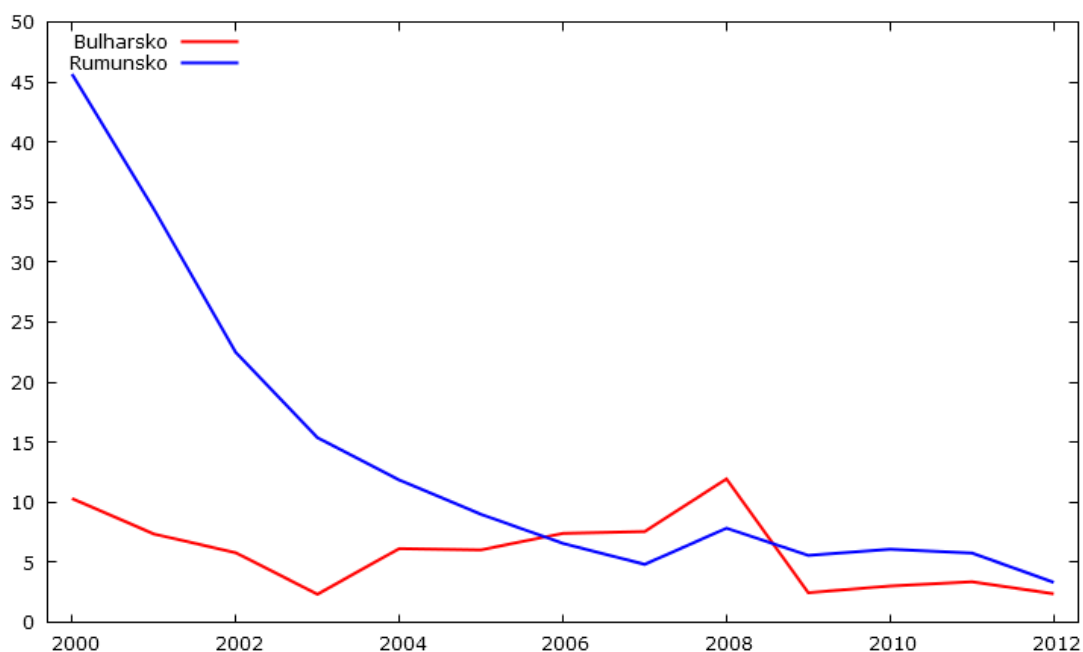
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Bulharsko	62,10	123,00	1061,21	18,97	2,57	10,32
Rumunsko	32,27	38,81	154,76	59,10	45,80	45,67

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

Graf na obrázku 5 zobrazuje inflaci v období let 2000 až 2012. Je možné konstatovat, že především Bulharsko se snažilo mít nízkou a vyrovnanou inflaci, která se do roku 2007 pohybovala pod úrovní 10 %. U Rumunska se v grafu nachází velmi strmý pád křivky. Země se výrazně snažila snížit svoji inflaci v rámci přístupových jednání. Po přistoupení do EU je možné sledovat, že inflace obou zemí je vyrovnaná a stabilní a pohybuje se kolem 10 %. Integrační proces tedy pomohl především Rumunsku snížit a stabilizovat inflaci na mírné úrovni.

V Bulharsku byl růst inflace mezi roky 2004-2008 způsoben regulací daní a cen na úroveň EU. Snížení v roce 2009 bylo zapříčiněno snížením cen komodit a částečně i poklesem ekonomické aktivity. Zvýšení cen komodit a spotřební daně z tabáku vyvolal nárůst v letech 2010 a 2011. Změny inflace v Rumunsku byly způsobeny změnami mzdových nákladů, změnou DPH v roce 2010, vývojem směnného kurzu a spotřebních daní. (Evropská centrální banka, 2014)

Důsledky integračního procesu na inflaci v Bulharsku popisují Avery, Faber, Schmidt (2009). Autoři došli k závěru, že vliv integračního procesu ovlivnil růst inflace nejen v Bulharsku, ale ve většině zemí střední a východní Evropy. Studie od Ciurilă a Murarașua (2008) zkoumá změny inflace v Rumunku. Dopad integračního procesu na Rumunsko berou takřka jako samozřejmost a zmiňují zde i inflační tlaky, které mohou být vytvářeny v důsledku konvergence směrem do eurozóny. (Avery, Feber, Schmidt, 2009; Ciurilă, Murarașu, 2008)

Obr. 5 Inflace 2000-2012

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

První průměr v tabulce 12 je velmi navýšen o transformační změny v obou ekonomikách a v případě Bulharska i pádem domácí měny. Následně lze vidět, že si země udržují její míru na nízké a podobné úrovni právě kvůli tlakům integračního procesu.

Tab. 12 Průměry inflace

	1995 - 2004	2005 - 2007	2008 - 2012
Bulharsko	93,44	7,01	4,65
Rumunsko	46,06	6,81	5,73

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

6 Diskuze

V této části se zabývám třemi otázkami. První je zaměřená na integrační proces Chorvatska, jakožto nejnovější členské země EU. Poté se zaobírám otázkou, v čem si současné kandidátské země západního Balkánu mohou vzít příklad z integračního procesu Bulharska a Rumunska. A nakonec jsou zjištěny dopady finanční krize na postsocialistické ekonomiky se zaměřením na balkánské země. Mezi tyto země totiž patří Bulharsko i Rumunsko.

6.1 Srovnání integračního procesu Bulharska a Rumunska s nejnovějším členským státem Chorvatskem

Chorvatsko podalo přihlášku k EU až o osm let později než Bulharsko a Rumunsko, a to 21. února 2003. V roce 2004 Evropská komise schválila Chorvatsko, jako kandidátskou zemi. V roce 2005 začala přístupová jednání, která byla ovšem podmíněna spoluprací země s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. V roce 2011 byla tato jednání ukončena a rozhodlo se o přijetí země do EU. Chorvatsko se stalo členem 1. března 2013. (European Commission, 2015)

Nejprve je potřeba srovnat, jak dlouho trval integrační proces těchto zemí do EU. I když Bulharsko a Rumunsko požádalo o vstup v roce 1995, poté trvalo pět let, než byly zahájeny přístupové jednání (2000). Naopak Chorvatsko čekalo pouhé dva roky, tento výrazný časový rozdíl byl pravděpodobně způsoben transformací ekonomik, kterou si Bulharsko a Rumunsko procházelo právě v devadesátých letech. Bulharsku a Rumunsku trvala přístupová jednání čtyři roky, jelikož měly problém s plněním Kodaňských kritérií. Chorvatsku trvala přístupová jednání ještě déle a to let šest. Jedním z hlavních důvodů byl spor se Slovinskem o přístup do mezinárodních vod v Pirnském zálivu, které až po rozhodnutí referenda přestalo blokovat vstup Chorvatska do EU. Všechny země vstoupily do EU dva roky po skončení jednání. Celkově integrační proces, od podání přihlášky, trval deset let Chorvatsku a Bulharsku a Rumunsku trval let 12. (Mederal, 2011)

Bulharsko i Rumunsko mělo po přistoupení do EU zlepšit několik oblastí, které se týkaly především korupce, soudnictví, boje s organizovaným zločinem a ochrany majetku. Chorvatsko mělo a stále má také zlepšit několik oblastí a stejně, jako obě země, tak i ono má největší problém v oblasti soudnictví. Konkrétně má zdokonalit účinnost provádění strategie soudnictví, posílit nestrannost, nezávislost, profesionalitu a odpovědnost soudnictví, zefektivnit soudnictví a další. V oblasti práva má zlepšit ochranu menšin a stejně jako Bulharsko i Chorvatsko má bojovat s organizovaným zločinem. Podobně, jako Bulharsko a Rumunsko má i Chorvatsko bojovat s korupcí. Dále má zajišťovat spravedlnost, svobodu a bezpečnost a nadále spolupracovat s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. (European Commission, 2013)

Díky přistoupení Chorvatska se počet států EU zvýšil z 27 na 28 a toto číslo bude pravděpodobně delší dobu neměnné. Dalšími kandidátskými zeměmi jsou: Albánie, Makedonie, Černá Hora, Island, Srbsko a Turecko. (Evropa, 2015)

6.2 Poznatky vyplývající pro integrační proces kandidátských zemích západního Balkánu na příkladu Bulharska a Rumunska

V současné době mezi kandidátské země západního Balkánu patří Albánie, Makedonie, Srbsko a Černá Hora.

Ze všech těchto států požádala nejprve o členství Makedonie, a to v roce 2004, které byl již v roce 2005 udělen status kandidátské země. Další zemí, která požádala o členství, byla Černá Hora a to v roce 2008. Status kandidátské země jí byl udělen o dva roky později a následně jí bylo stanoveno sedm klíčových oblastí, které musela vyřešit. V roce 2009 požádaly hned dvě země o členství: Albánie a Srbsko. Srbsku se podařilo získat status kandidátské země již v roce 2012, ovšem Albánii bylo stanoveno 12 klíčových priorit, které musela před zahájením přístupových jednání splnit, a proto jí byl status kandidátské země udělen až v roce 2014. Přístupová jednání byla zahájena s Černou Horou v roce 2012 a se Srbskem v roce 2014. (Evropa, 2015)

Dle příkladu Bulharska a Rumunska se dá očekávat, že se země budou snažit v průběhu integračního procesu stabilizovat svoje makroekonomické veličiny a celkovou ekonomiku. Především půjde o snižování nezaměstnanosti, stabilní a nízkou inflaci a růst HDP.

Pokud se země chtějí stát členy EU, musí stejně jako Bulharsko a Rumunsko přijmout opatření v oblasti korupce, soudnictví a veřejné správy. Tyhle body se vyskytují u každé zprávy Evropské komise pro jednotlivé země. V oblasti soudnictví mají obdobně jako Bulharsko a Rumunsko zvýšit jeho nezávislost, transparentnost a odpovědnost. Dále mají všechny přistupující země podobně jako Bulharsko aktivně bojovat s organizovaným zločinem. Konkrétně Albánie musela a stále musí bojovat s obchodem s drogami a obchodem s lidmi. Albánie a Srbsko musí přijmout opatření týkající se vzdělání a bydlení Romů. Přestože Makedonie z daných zemí požádala o vstup jako první, stále s ní nebylo zahájeno přístupové jednání. Země totiž stále ignoruje požadavky EU a neplní požadované reformy. Jejím specifickým problémem je zhoršující se situace v oblasti svobody sdělovacích prostředků, kdy jsou média silně ovlivňována vládou a politiky. Černá Hora zase musí přijmout opatření v oblasti financování politických stran. Všechny země mají dále zlepšit životní úroveň v zemi a snížit nezaměstnanost. (European Commission: Albania, Macedonia, Montenegro, Serbia, 2014)

Kandidátské země by se dle příkladu Bulharska a Rumunska měly zaměřit na stabilizaci svých ekonomik a dbát rad Evropské komise, protože bez jejich plnění se členy nestanou. Oproti Bulharsku a Rumunsku by se měly naopak snažit více čerpat prostředky z fondů EU, které by jim pomohly k celkové integraci. Dle špatného příkladu obou zemí by také, po následném přistoupení, neměly snížit

snahy provádět reformy týkající se důležitých oblastí ekonomiky. Celkově by si přistupující země měly vzít příklad především z dosažení jejich makroekonomické stability před a po vstoupení do EU (s výjimkou krize).

6.3 Dopady současné finanční krize na postsocialistické ekonomiky se zaměřením na balkánské státy.

Globální finanční krize vznikla v roce 2007 v USA. Příčinou bylo poskytování úvěru rizikovým klientům, kteří nebyli schopni splácet. Tyto úvěry banka odprodala firmám a firmy je odprodaly do celého světa. Krize se následně rychle rozšířila do celého světa a napadla globální trh s ekonomikou. Pro balkánské státy znamenala zvýšení problémů se vstupem do EU, jelikož právě tento cíl je pro státy Balkánského poloostrova ten nejdůležitější. V roce 2009 byla krize překonána, ovšem její důsledky trvají dodnes. (Janáčková, 2010)

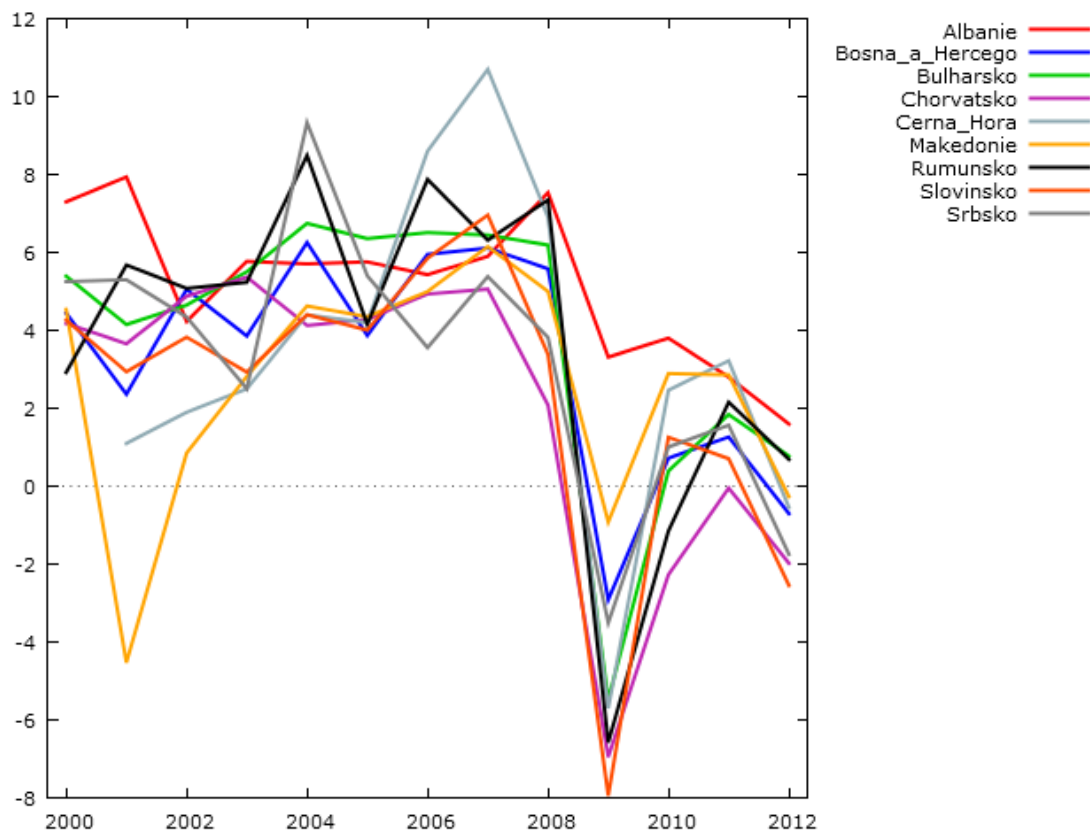
Nejprve se zaměřím na důsledky finanční krize, které byly a jsou v postsocialistických ekonomikách na západním Balkánu. Týká se to zemí: Albánie, Makedonie, Bosny a Hercegoviny, Srbska, Chorvatska a Černé Hory. Pro všechny tyto země je největší prioritou vstoupit do EU. Vliv ekonomické krize na růst HDP je zobrazen v grafu 6 a popsán níže. Dalším ukazatelem je veřejný dluh. Do roku 2008 se zemím dařilo jej snižovat, ovšem v roce 2009 dochází k jeho růstu a zemím se nedaří tento trend zpomalit. Největším problémem je, že země si půjčují na pokrytí potřeb státu a jeho fungování, nikoliv na investice. Dále dochází ke zpomalení objemu zahraničních investic. Zde je výjimkou pouze jediná země, a to Albánie, která dokázala to, že i v roce 2009 objem zahraničních investic oproti roku 2008, nepatrně stoupl. Dopady ekonomické krize na nezaměstnanost a inflaci je popsán v textu níže. (Selmi, 2012)

Chorvatská ekonomika před krizí rostla, a to okolo 4-5 % ročně. Celkově se zlepšovala sociální a zdravotní situace. Ekonomická krize ovšem v zemi způsobila recesi, která stále pokračuje a do roku 2013 zaznamenala ekonomika pokles o 12 %. Podobně, jak v ostatních zemích, i tady klesá nezaměstnanost, která je jedna z největších v Evropě. Krize zasáhla soukromý sektor, a to především zpracovatelský průmysl, stavebnictví a obchod. Zvýšila se chudoba v zemi z 10 % na 18 %. (The World Bank, 2013)

Bulharsko, Rumunsko i Slovinsko zaznamenaly v roce 2009 pokles růstu HDP. Z těchto tří zemí mělo nejmenší pokles Bulharsko a Slovinsko, a to okolo 11 %. Nejvíce se zvýšila nezaměstnanost v Rumunsku, naopak nejmenší důsledek na nezaměstnanost měla krize na Bulharsko. (Tera, Šenel, 2011)

Graf na obrázku 6 ilustruje růst reálného HDP. Pro srovnání jsou uvedeny i hodnoty pro Bulharsko a Rumunsko. Lze konstatovat, že nejvyšší záporné hodnoty docílilo Slovinsko a Chorvatsko. Největšího propadu hodnot dosáhla Černá Hora, která v roce 2007 vykazovala největší ekonomický růst ze všech zemí a naopak v roce 2009 patřila mezi země s nejmenším růstem HDP. Naproti tomu nejméně byla v roce 2009 krizí ovlivněna Albánie. Po krizi se ovšem Albánii nedařilo růst zvýšit a nakonec skončila na stejné úrovni jako ostatní země.

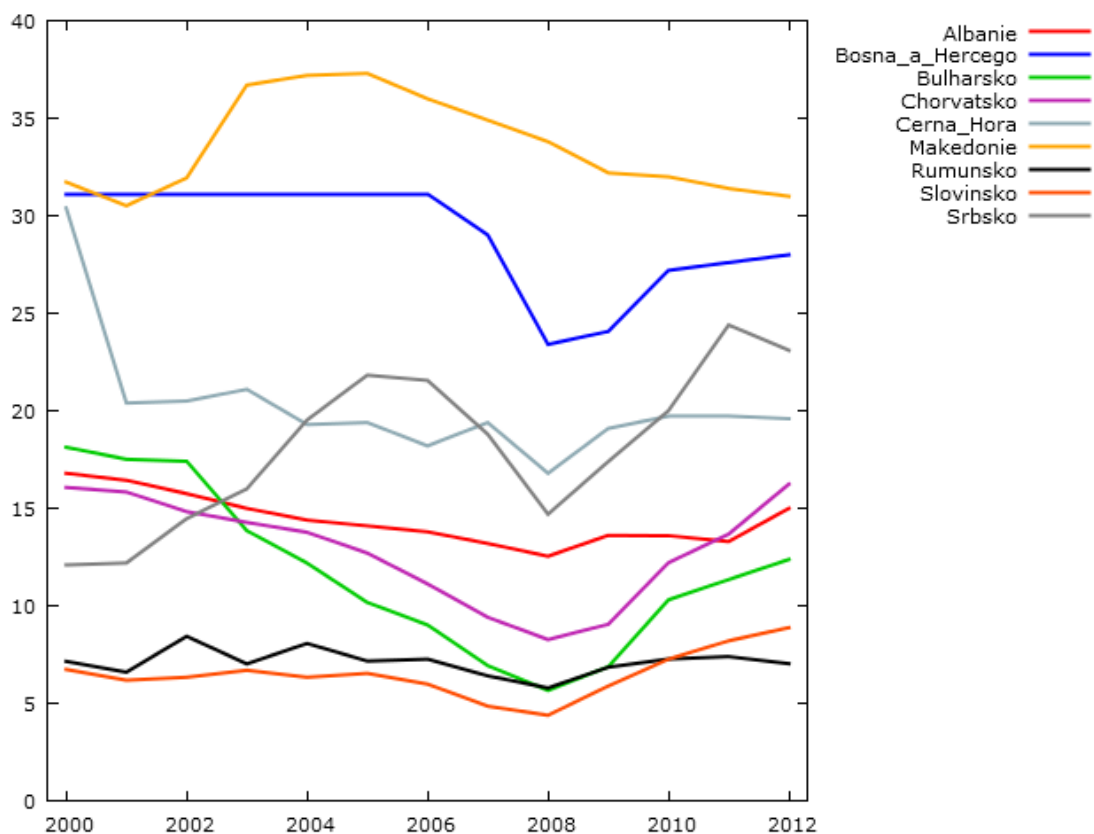
V průběhu let se růst HDP všech zemí ustálil na takřka stejné úrovni. Naprosto stejný proces byl zaznamenán i u Bulharska a Rumunska.

Obr. 6 Vývoj reálného HDP v postsocialistických státech Balkánského poloostrova
Zdroj: International Monetary Fund, 2013

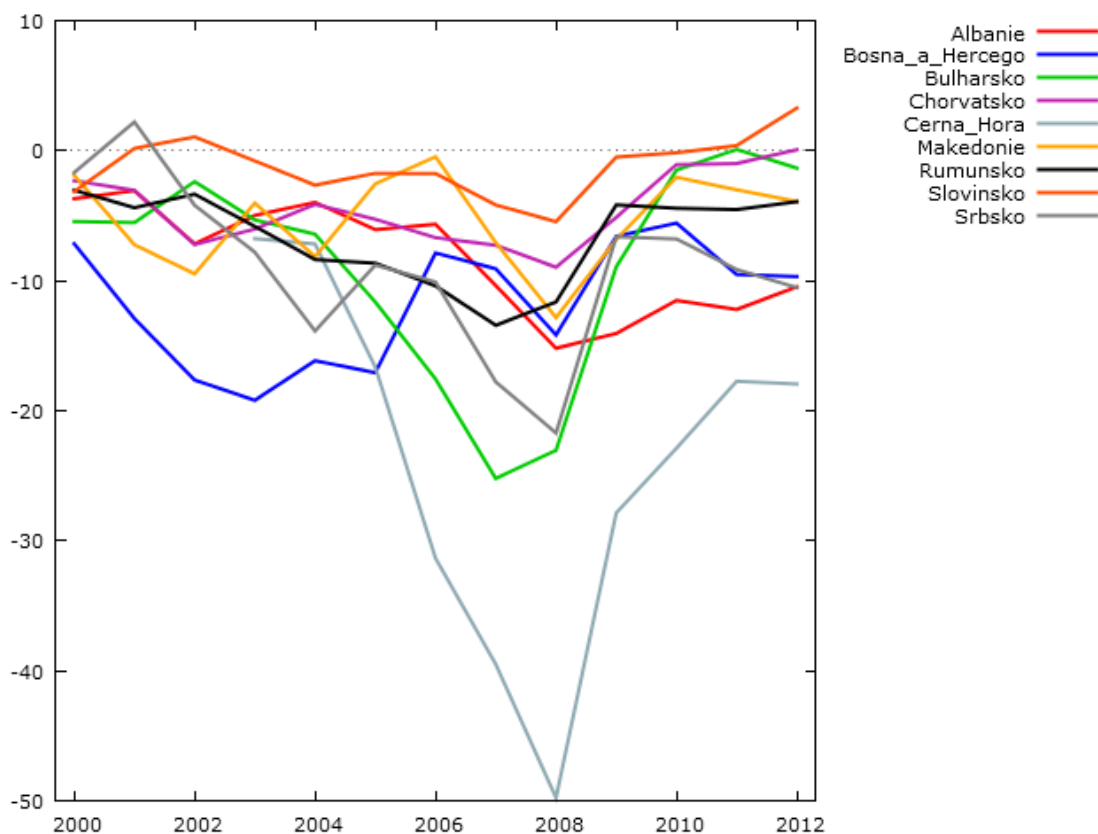
Po roce 2008 míra nezaměstnanosti téměř ve všech zemích stoupala. Výjimku tvořila Makedonie, u které docházelo ke snižování. Ovšem její míra nezaměstnanosti byla již v období před krizí tak velká, že na ni krize nemohla mít žádný větší vliv. První země, která se snažila snížit negativní důsledky ekonomické krize, byla Albánie, a to již v roce 2009, ovšem v roce 2011 u ní došlo k ještě strmějšímu růstu nezaměstnanosti. Chorvatsko a Slovinsko naopak patří mezi země, kterým míra nezaměstnanosti neustále roste.

Z obrázku 7 je patrné, že podobně, jako v Bulharsku a Rumunsku, ani v těchto státech nedošlo po roce 2009 k razantnímu zvýšení míry nezaměstnanosti v důsledku krize. Výjimku tvoří Srbsko, které zaznamenává růst nezaměstnanosti od roku 2008.

Obr. 7 Vývoj nezaměstnanosti v postsocialistických státech Balkánského poloostrova
Zdroj: The World Bank: Unemployment, 2013

Dle grafu platební bilance na obrázku 8 je zřejmé, že ekonomická krize se projevila na platební bilanci již v roce 2008. Většinou se jednalo pouze o drobný pokles a v následujícím roce následoval již růst. Tento trend není jiný ani u Bulharska a Rumunska. Velkého deficitu platební bilance ovšem dosáhla Černá Hora, které hodnoty platební bilance klesaly již od roku 2004.

Obr. 8 Vývoj platební bilance postsocialistických států na Balkánském poloostrově
Zdroj: International Monetary Fund, 2013

Na vývoj inflace měla ekonomická krize také vliv. V roce 2008 došlo téměř ve všech zemích, až na Albánii k jejímu zvýšení. Naopak v roce 2009 zaznamenala velký pokles například v Makedonii a Bosně a Hercegovině se její míra dostala až do záporných čísel. K největšímu snížení došlo v Bulharsku, a to z 11,95 % na 2,47 %. Inflace téměř všech zemí (až na Srbsko) byla v roce 2012 takřka na stejné úrovni a to kolem 3 %. Právě kvůli velmi podobným hodnotám je zbytečné uvádět graf, který by byl velmi nepřehledný.

Tabulka uvedená níže vyjadřuje průměrné hodnoty makroekonomických veličin postsocialistických států Balkánského poloostrova. Jsou zde vždy uvedeny tři průměry, jeden před krizí, druhý během krize a třetí po krizi. Díky tomu je možno konstatovat, na které státy a na které ukazatele měla krize největší vliv. Jelikož v celé práci jsou všechna data ukončena rokem 2012, ani zde tomu není jinak.

V rámci platební bilance průměry ukazují, že nejvíce se finanční krize podepsala na Černé Hoře, jejíž hodnoty se během krize změnily až o 18 čísel. Nejméně krize zasáhla Rumunsko a Slovinsko a slovinský průměr hodnot po krizi jako jediný dosáhl kladného čísla.

Dopad ekonomické krize na nezaměstnanost není znát v letech krize (2008-2009), nýbrž až v letech po krizi. Během krize dokonce dosahovala

nezaměstnanost nejnižších hodnot. Průměry nezaměstnanosti rostly po krizi především v Bosně a Hercegovině, Bulharsku a Chorvatsku. Nicméně průměrné hodnoty po krizi nedosáhly většinou ani těch před krizí.

Růst reálného HDP zaznamenal největší snížení během krize v Chorvatsku a na Slovinsku. Průměry hodnot těchto dvou zemí jsou v tomto období také jako jediné záporné. Lze ovšem konstatovat, že mezi roky 2010-2012 se zatím všechny zmíněné země potýkají s dopady ekonomické krize na růstu HDP, hodnoty jsou totiž výrazně menší než před krizí a průměrně jsou kolem 0 %.

Průměry inflace ve všech zemích klesají. Pokles souvisí s rostoucí nezaměstnaností v letech po krizi. Největší snížení zaznamenalo Srbsko, a to v průměru z 25,26 % na 8,21 %.

Tab. 13 Průměrné makroekonomické hodnoty ve vybraných státech

Země	Platební bilance			Růst HDP		
	2000-07	2008-09	2010-12	2000-07	2008-09	2010-12
Albánie	-5,62	-14,62	-11,39	6,01	5,43	2,73
Bosna	-13,38	-10,37	-8,24	4,74	1,34	0,43
Bulharsko	-9,93	-15,98	-0,90	5,72	0,36	1,00
Chorvatsko	-5,24	-7,04	-0,66	4,56	-2,43	-1,43
Černá H.	-20,28	-38,80	-19,52	4,77	0,60	1,71
Makedonie	-5,10	-9,82	-2,98	2,98	2,04	1,83
Rumunsko	-7,17	-7,90	-4,29	5,72	0,39	0,57
Srbsko	-7,75	-14,16	-8,81	5,13	0,16	0,28
Slovinsko	-1,62	-2,97	1,18	4,40	-2,28	-0,19
	Nezaměstnanost			Inflace		
Albánie	14,94	13,08	13,97	2,66	2,82	3,00
Bosna	30,84	23,74	27,60	2,74	3,53	2,62
Bulharsko	13,16	6,27	11,35	6,75	7,21	2,94
Chorvatsko	13,51	8,66	14,05	2,91	4,22	2,25
Černá H.	24,45	17,95	19,67	19,75	6,29	2,46
Makedonie	34,53	32,98	31,58	2,60	3,77	2,91
Rumunsko	7,27	6,32	7,24	18,78	6,72	5,07
Srbsko	17,06	16,05	14,05	25,86	10,26	8,21
Slovinsko	6,21	5,14	8,12	5,30	3,25	2,08

Zdroj: International Monetary Fund, 2013, TheGlobalEconomy.com, 2015

7 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit a porovnat vliv evropského integračního procesu na ekonomiky Bulharska a Rumunska od 90. let 20. století do roku 2012.

Bulharsko a Rumunsko jsou si velmi podobné země, a to jak z hlediska historického, tak geografického. Obě země se vypořádaly s komunistickým režimem masovými demonstracemi a krvavými převraty. Poté oba státy uskutečnily v roce 1990 svobodné volby a novou demokratickou ústavu zavedly také ve stejném roce (1991). Následoval proces transformace od centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiky. Společně vyjednávaly vstup do NATO, kterého se staly součástí v roce 2004. Po celou dobu od pádu komunismu se země snažily stát se členy Evropské unie, o jejíž vstup požádaly již v roce 1995.

V rámci integračního procesu musely a stále musí řešit problémy s vysokou korupcí v oblasti soudnictví a veřejné správy. Dalším velkým problémem je samotné soudnictví, ve kterém musí stále pokračovat v reformách, aby se stalo efektivnější a transparentnější. Integrační proces velmi pomohl obou zemím, přinutil je zaměřit se na neřešené problémy a schválit spousty reforem právě ve zmíněných problémových oblastech a celkově více stabilizovat ekonomiku.

Dle indexu Governance Matters je na tom v mnoha ohledech lépe Bulharsko a to konkrétně v ukazateli úrovně demokracie a politické stability, kde došlo v Bulharsku ke zhoršení pouze v roce 1996, a to zapříčiněním zhroucením měny. I v oblasti reforem státní správy po pádu socialismu na tom bylo Bulharsko lépe než Rumunsko. Obě země se účastnily programů EU, v rámci kterých jim byly poskytovány finanční prostředky na konkrétní reformy. Bulharsko mělo a stále má větší problémy v oblasti soudnictví a v oblasti kontroly korupce jsou na tom dle hodnot indexu podobně.

Většinu let vykazovaly země záporné saldo platební bilance. V zemích nejprve v rámci integračního procesu došlo k velkému propadu platební bilance, způsobeným poklesem poptávky po domácí produkci. Pozitivní vývoj bylo možno pozorovat v letech po přistoupení, kdy se země staly atraktivní pro investory. Právě velký příliv zahraničních investic vidí ve své studii Penkova-Pearson (2011), jako největší pozitivní vliv na platební bilanci. Integrační proces působil na míru nezaměstnanosti obou zemí velmi pozitivně, a to až do roku 2008. Bulharsko dokonce dokázalo díky speciálním programům snížit míru nezaměstnanosti z 18 % až na 6 %. Následující vývoj tohoto ukazatele byl silně ovlivněn ekonomickou krizí, která způsobila jeho nárůst. Oběma zemím přispělo působení Evropské unie k udržení více méně stabilního ekonomického růstu, a to až do období krize. K ekonomickému růstu před krizí přispěly, dle zmíněných autorů, v první řadě zahraniční investice. Integrační proces pomohl především Rumunsku radikálně snížit a stabilizovat inflaci. Naproti tomu bulharská inflace již byla stabilní od pádu její měny, tudíž zde pomohl integrační proces tuto míru pouze udržet.

V rámci diskusních otázek bylo zjištěno, že Bulharsko i Rumunsko měly a stále mají velmi podobné problémy ve svých zemích jako ostatní státy Balkánské poloostrova. I v těchto státech je největším problémem pro přistoupení vysoká

korupce, neefektivnost soudnictví a boj s organizovaným zločinem. Finanční krize se projevila ve všech ekonomikách postsocialistických států Balkánu. Především ovlivnila ukazatele růstu reálného HDP a nezaměstnanosti. Největší průměrný pokles růstu HDP byl zaznamenán v Chorvatsku právě v době krize. Růst nezaměstnanosti se zase potvrdil až v letech po krizi, ovšem ani v jedné ze zemí nebyl nárůst nijak radikální.

Závěrem se dá říci, že integrační proces Bulharska a Rumunska do EU měl pozitivní vliv takřka na všechny aspekty obou ekonomik. Díky tlakům a finančním prostředkům z EU dokázaly přijmout reformy a udělat taková opatření, o která by se pravděpodobně, nebýt motivace přijetí, ani nesnažily. Dokázaly stabilizovat inflaci, snížit nezaměstnanost, zvýšit ekonomický růst a v posledních letech zvýšit i úroveň platební bilance. Určitě lze říci, že pokud země budou pokračovat ve svých reformách, tak se jim snad podaří snížit velkou chudobu, která je tak sužuje. Dalším krokem je pro ně především stát se součástí Schengenského prostoru, jehož se stále stát nemohou, kvůli přetrvávajícím problémům s korupcí a organizovaným zločinem.

8 Literatura

- ALEGRE S., IVANOVA I. AND DENIS-SMITH D. *Safeguarding the rule of law in an enlarged EU: the cases of Bulgaria and Romania*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2009. ISBN 978-929-0798-781.
- ANTON, S. Mediální oligarchové v Bulharsku a svoboda tisku. *EJO* [online]. 2014 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://cz.ejo-online.eu/3107/svoboda-tisku/svobodatisku-v-bulharsku>
- AVERY, G., FEBER A. AND SCHMIDT A. *Enlarging the European Union: effects on the new member states and the EU*. Brussels: Trans European Policy Studies Association, 2009. ISBN 9782960082814.
- BOIA, L. *Rumunsko: krajina na hranici Európy*. Bratislava: Kalligram, spol s.r.o., 2012. ISBN 978-80-8101-651-6.
- BORISSOVA, O. *Public administration reform in Bulgaria*. [online]. 2013 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016718.pdf>
- BOSCOLO AND PARTNERS. *Romania: Doing business Guide*. In: *Boscoloromania* [online]. 2012 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.macintyreHUDSON.co.uk/sites/www.macintyreHUDSON.co.uk/files/Doing%20Business%20Guide%20-%20Romania%20%281st%20edition%29.pdf>
- CALABRESE, L. *The Rule of Law Reform Process in Bulgaria and Romania*. SCIS [online]. 2011 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://csis.org/blog/rule-law-reform-process-bulgaria-and-romania>
- CARP, R. *The Struggle for the Rule of Law in Romania as an EU Member State: The Role of the Cooperation and Verification Mechanism*. *UtrechtLawReview* [online]. 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: <http://www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/view/252/252>
- ČERMÁCH, J. *Socialismus a jeho pozitiva* [online]. E-polis.cz, 2003. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/clanek/socialismus-a-jeho-pozitiva.html>
- DAUBNER, P. *Konflikty ve světě po druhé světové válce VII. - Rozpad bývalé Jugoslávie*. Kompas.estranky.cz [online]. 2012 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/konflikty-ve-svete-po-druhe-svetove-valce-vii.-rozpad-byvale-jugoslavie-petr-daubner.html>
- DELISO, CH., BAKER M. A WATERS R. *Romania and Bulgaria*. New edition. Footscray, Vic., Australia: Lonely Planet Publications, 2013. ISBN 978-174-1799-446

- CIURILĂ, N. AND MURARAȘU B. *Inflation Dynamics in Romania - a New Keynesian Perspective*. European Research Studies [online]. 2008, XI, č. 4 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.ersj.eu/repec/ers/papers/08_4_p3.pdf
- DVOŘÁKOVÁ, V. A VYMĚTAL, P. (2014). Postkomunistický stát a jeho kapacity: jak to změřit? *Acta Politologica*, 6, 2, 140-153. ISSN 1803-8220
- ENCYKLOPEDIIE EU. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě* [online]. 2015 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/287/sekce/k-l/>
- EUROSTAT. *Database* [online]. 2015 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- EUROPA. *Jednotlivé země* [online]. 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/countries/index_cs.htm
- BREUSS, F. *An evaluation of the EU's Fifth Enlargement With special focus on Bulgaria and Romania*. European Economy - Economic Papers, No 361, 2009. 42 s
- EUROPEAN COMMISSION. *Albania Progress Report*. (European Commission: Albania, 2014) [online]. 2014 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-albania-progress-report_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *Často kladené otázky o ochranných doložkách ve smlouvě o přistoupení Bulharska a Rumunska*. Brusel. 2005 [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-05-396_cs.htm
- EUROPEAN COMMISSION. *Bulgaria to the EU Anti-Corruption report*. (European Commission: Bulgaria, 2014) [online]. 2014 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_bulgaria_chapter_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL: Monitoring Report on Croatia's accession preparations* [online]. Brussels, 2013 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/fule/docs/news/20130326_report_final.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *Country Profile: Bulgaria: Page 1 of 16 Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policies*. In: *Europa* [online]. (European Commission: Bulgaria, 2007) 2007 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/psi_countryprofile_bulgaria.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *Country Profile: Romania: Page 1 of 16 Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policies*. In: *Europa* [online]. (European Commission: Romania, 2007) 2007 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/psi_countryprofile_romania.pdf

- EUROPEAN COMMISSION. *Croatia: Membership status* [online]. 2015 [cit. 2015-03-07]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/croatia/index_en.htm
- EUROPEAN COMMISSION. *EGovernment in Bulgaria*. Epractice.eu [online]. (European Commission: Epractice.eu, 2014) 2014 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/8f/7c/b8/eGov%20in%20BG%20May%202014%20v.11.0.pdf>
- EUROPEAN COMMISSION. *EGovernment in Romania*. Epractice.eu [online]. (European Commission: Epractice.eu, 2011) 2011 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.epractice.eu/files/eGovernmentRomania.pdf>
- EUROPEAN COMMISSION. *Monitoring report on the state of preparedness for EU membership of Bulgaria and Romania*, Brussels, 26. 9. 2006, COM (2006) 549 final
- EUROPEAN COMMISSION. *Montenegro Progress Report*. (European Commission: Montenegro, 2014) [online]. 2014 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-montenegro-progress-report_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *Serbia Progress Report (European Commission: Serbia, 2014)* [online]. 2014 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20140108-serbia-progress-report_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *On Progress in Bulgaria under the Co-operation and Verification mechanism*. (European Commission: Bulgaria, 2012) COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: BULGARIA: Technical Report [online]. 2012 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/cvm/docs/swd_2012_232_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *On Progress in Romania under the Co-operation and Verification Mechanism*. (European Commission: Romania, 2012) COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: ROMANIA: Technical Report [online]. 2012 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/cvm/docs/swd_2012_231_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *Romania to the EU Anti - Corruption Report*. (European Commission: Romania, 2014) In: [online]. Brussels, 2014 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_romania_chapter_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION. *The former Yugoslav Republic of Macedonia Progress Report* (European Commission: Macedonia, 2014) [online]. 2014 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

- EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *Konvergenční zpráva: červen 2014*. [online]. 2014 [cit. 2015-03-24]. ISBN: 978-92-899-1320-1. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/conrep/cr201406cs.pdf>
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě: o pokroku Rumunska v rámci mechanismu spolupráce a ověřování* [online]. Brusel, 2014 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/CS/1-2014-37-CS-F1-1.Pdf>
- GREGORY, W. *The Meaning of 21st Century Socialism for Venezuela*. Venezuelanalysis.com [online]. 2006 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://venezuelanalysis.com/analysis/1834>
- HAVEL, J. *Privatizace. Atlas transformace* [online]. 2010 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/p/privatizace/2-privatizace.html>
- HEILBRONER, R. *Socialism. Library Economics Liberty* [online]. 2008 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://www.econlib.org/library/Enc/Socialism.html>
- HOLMAN, R. *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, 106 s. ISBN 8090279562.
- HRADEČNÝ, P., HLADKÝ L., MONARI V., ŠÍSTEK F. A HRADEČNÁ P. *Dějiny Albánie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 716 s. Dějiny států, sv. č. 12. ISBN 978-807-1069-393.
- ICKES, B. W. *Lecture Note on Price Liberalization*. [online]. 2005 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <http://grizzly.la.psu.edu/~bickes/priclib.pdf>
- INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Data and Statistics*. [online]. 2013 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/02/weodata/weoselgr.aspx>
- JANÁČKOVÁ, S. *Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, 99 s. ISBN 978-80-86547-95-4.
- KAUFMANN, D. *Governance Matters 2010: Worldwide Governance Indicators Highlight Governance Successes, Reversals, and Failures*. Brookings [online]. 2010 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2010/09/24-wgi-kaufmann>
- KOTZEVA, M. AND PAUNA B. *Labour Markets Dynamics and Characteristics in Bulgaria and Romania – Challenges for a Successful Integration in the European Union*. [online]. 2006 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.aiel.it/Old/bacheca/NAPOLI/A/kotzeva_pauna.pdf
- KUTA, M. *Rumunské parlamentní volby*. 2013. Parlamentní institut: Vybraná témata.
- LACINA, L. A OSTŘÍŽEK J. *Učebnice evropské integrace*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Barrister, 2011, 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

- LÁSZLÓ, P. *Budapest*. Encyclopedia Britannica [online]. 2013 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/83080/Budapest/9704/The-modern-city>
- LUNGU, L. The Romanian Economy: Four Years After the EU Accession. *Eastern Journal of European Studies*, 2011, roč. 2, č. 2, s. 31-48.
- MARTÍNEK, J. *Bulharsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, 133 s. Stručná historie států, sv. 61. ISBN 978-807-2774-227.
- MARX, K. *Ekonomicko-filozofické rukopisy z roku 1844*. [online]. 1961 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/km_efr44.htm
- MEDERAL, K. Piranský záliv pro Janicu Kostelić!. *Navýchod* [online]. 2011 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.navychod.cz/articles.php?id=cf7bc252-8e7b-11df-aa30-00304830bcc4>
- MICHAILOVA, T. A DASKALOVA N. *Bulgaria: Industrial relations in central public administration – Recent trends and features*. [online]. 2014 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://eurofound.europa.eu/it/observatories/eurwork/erm/comparative-information/national-contributions/bulgaria/bulgaria-industrial-relations-in-central-public-administration-recent-trends-and-features>
- MINORITIES AT RISK PROJECT. *Chronology for Magyars (Hungarians) in Romania*, 2004. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/469f38cf5.html> [accessed 25 January 2015]
- MINQI, L. Socialism: The 20th century and the 21st century. *PERI* [online]. 2012 [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/working_papers/working_papers_251-300/WP292.pdf
- MORA, C. AND TUDOR TICLAU. *Public Administration Reform in Romania from a Leadership and Managerial Perspective*. Revista de cercetare [i interven]ie social\ . 2012. Dostupné z: http://www.rcis.ro/images/documente/rcis37_11.pdf
- PAPADIMITRIOU, D. AND GATEVA, E. *Between Enlargement-led Europeanisation and Balkan Exceptionalism: an appraisal of Bulgaria's and Romania's entry into the European Union*. GreeSE – Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, No. 28, 2009. 36 s.
- PENKOVA-PEARSON, E. *Trade, convergence and exchange rate regime: evidence from Bulgaria and Romania*. Sofia, 2011. ISBN 9789548579438.
- POTŮČEK, M. *Transformace sociálního státu ve střední a východní Evropě*. 2007. ISBN 1801-5999.
- REDAKCE EPRAVO. *Historie rozšiřování Evropské unie*. Epravo [online]. 2000 [cit. 2015-01-22]. Dostupné z:

- <http://www.epravo.cz/top/clanky/historierozsirovani-evropske-unie-282.html?mail>
- SELIMI, N. PHD. *Does the Euro Area Financial Crisis Impact the Membership of Western Balkans Countries in the EU?*. International journal of academic research in economics and management sciences IJ-AREMS / Human Resource Management Academic Research Society [online]. 2012 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <http://www.hrmars.com/admin/pics/1347.pdf>
- SCHIVERGUEVA, M. *Reforms of Bulgarian public administration*. [online]. 2009 [cit. 2015-01-26]. Dostupné z: <http://www.balcannet.eu/materiale/NBU,%20Reforms%20in%20Bulgarian%20public%20administration,Report.pdf>
- SLANÝ, A. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2003. xiii, 375 s. ISBN 80-717-9738-3.
- SPENDZHAROVA, A. B. AND VACHUDOVA, N. A. *Catching Up? Consolidating Liberal Democracy in Bulgaria and Romania after EU Accession*. West European Politics, 2012, roč. 35, č. 1, s. 39-58
- STOJAROVÁ, V. Rozšíření Evropské unie o Rumunsko a Bulharsko. *Revuepolitika* [online]. 2007 [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/138/rozsireni-evropske-unie-o-rumunsko-a-bulharsko>
- ŠAFAŘÍKOVÁ, V. *Transformace české společnosti 1989-1995*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1996, 299 s. Studijní texty (Doplněk), sv. 1. ISBN 8085765578.
- ŠTĚRBA, V. *Proces rozšiřování EU: Vztah Evropské unie ke kandidátským/přistupujícím zemím*. Parlamentní institut. 2005.
- ŠVEJNAR, J. *Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1997, 359 s. ISBN 8020005684.
- THEGLOBALECONOMY.COM [online]. 2015 [cit. 2015-03-27]. Dostupné z: http://www.theglobaleconomy.com/Montenegro/Unemployment_rate/
- THE WORLD BANK. *Croatia Overview* [online]. 2013 [cit. 2015-03-09]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/croatia/overview>
- THE WORLD BANK. *Unemployment, total (% of total labor force)* [online] (The World Bank: Unemployment, 2013). 2013 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://search.worldbank.org/all?qterm=unemployment+in+Montenegro%C2%A8&language=EN&op=>
- THE WORLD BANK GROUP *World DataBank: Worldwide Governance Indicators* [online]. 2015 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=worldwide-governance-indicators#>
- TODORAKOV, L. *A Diagnosis of Corruption in Bulgaria*. [online]. 2010 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.againstcorruption.eu/wp-content/uploads/2012/09/WP-3-Diagnosis-of-Corruption-in-Bulgaria-new.pdf>

- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption Perceptions Index* [online]. 2015 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Index vnímání korupce /CPI/ Transparency International v roce 2013: v hodnocení 31 evropských zemí je Česká republika na 25. místě.* Transparency International [online]. 2013 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/cpi-2013/>
- VASILIU, A. *Rumunská mediální krajina.* EJO [online]. 2012 [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://cz.ejo-online.eu/307/etika-a-kvalita-zurnalistiky/rumunska-medialni-krajina>
- WILLIAMSON, J. *A Short History of the Washington Consensus.* Paper commissioned by Fundación CIDOB for a conference "From the Washington Consensus towards a New Global Governance", Barcelona, September 24–25, 2004.
- WORLD PRESS FREEDOM INDEX 2014. *Reporters without borders: For freedom of information* [online]. 2014 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: https://rsf.org/index2014/data/index2014_en.pdf
- YORGOVA, N. *Impacts of and experience with EU membership of the countries of Central, Eastern and South - Eastern Europe: Country study on Bulgaria.* Eastern Journal of European Studies, 2011, roč. 2, č. 2, s. 169-180.
- ZHELEV, P. AND TZANOV T. *Bulgaria's export competitiveness before and after EU accession.* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: ftp://www.ipe.ro/RePEc/vls/vls_pdf_jfme/vol1i1p2-9.pdf

Přílohy

Data k makroekonomickým ukazatelům

Tab. 14 Data platební bilance, HDP a inflace

Roky	Platební bilance		Reálný HDP		Inflace	
	Bulharsko	Rumunsko	Bulharsko	Rumunsko	Bulharsko	Rumunsko
1995	-0,19	-4,47	-1,60	7,14	32,90	32,27
1996	0,16	-6,65	-8,04	3,95	310,80	38,81
1997	4,02	-5,40	-5,84	-6,05	549,21	154,76
1998	-0,47	-6,87	4,12	-4,82	1,62	59,10
1999	-4,91	-4,06	2,28	-1,15	6,96	45,80
2000	-5,44	-3,03	5,39	2,92	10,32	45,67
2001	-5,52	-4,38	4,15	5,68	7,37	34,43
2002	-2,37	-3,33	4,65	5,08	5,81	22,51
2003	-5,31	-5,82	5,51	5,24	2,35	15,38
2004	-6,42	-8,36	6,75	8,49	6,15	11,86
2005	-11,64	-8,65	6,36	4,15	6,04	9,00
2006	-17,56	-10,39	6,51	7,88	7,42	6,59
2007	-25,20	-13,43	6,45	6,32	7,57	4,84
2008	-23,04	-11,64	6,19	7,35	11,95	7,85
2009	-8,93	-4,16	-5,48	-6,58	2,47	5,59
2010	-1,48	-4,42	0,39	-1,15	3,04	6,10
2011	0,10	-4,52	1,84	2,16	3,39	5,79
2012	-1,33	-3,91	0,78	0,69	2,39	3,34

Zdroj: International Monetary Fund, 2013

Tab. 15 Nezaměstnanost v Bulharsku

Roky	Měsíce - očištěné hodnoty											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2000	14,3	14,7	15,2	15,7	16,0	16,3	16,8	17,2	17,5	17,7	17,9	18,1
2001	18,5	18,8	19,2	19,6	19,8	19,8	19,7	19,6	19,3	19,3	19,4	19,4
2002	19,4	19,2	18,9	18,8	18,5	18,3	18,3	18,2	18,0	17,6	16,8	15,9
2003	15,8	14,9	14,6	14,4	14,2	14,0	13,6	13,3	12,9	12,6	12,6	12,6
2004	12,8	12,7	12,7	12,6	12,4	12,1	11,7	11,5	11,5	11,7	11,7	11,5
2005	11,1	10,8	10,6	10,4	10,2	10,0	9,8	9,7	9,7	9,9	9,8	9,7
2006	9,5	9,2	9,1	9,1	9,1	9,2	9,3	9,3	9,0	8,6	8,4	8,2
2007	7,8	7,5	7,3	7,0	7,0	7,0	7,0	6,9	6,8	6,5	6,2	6,1
2008	6,1	6,0	5,9	5,8	5,8	5,8	5,7	5,6	5,4	5,3	5,1	5,3
2009	5,5	5,7	6,1	6,1	6,3	6,6	7,0	7,3	7,5	7,7	8,0	8,4
2010	8,9	9,5	9,8	10,0	10,1	10,2	10,2	10,3	10,7	11,0	11,3	11,4
2011	11,3	11,2	11,2	11,2	11,3	11,2	11,1	11,2	11,2	11,3	11,5	11,7
2012	11,8	11,9	12,1	12,2	12,3	12,4	12,4	12,4	12,3	12,4	12,4	12,5

Zdroj: Eurostat, 2015

Tab. 16 Nezaměstnanost v Rumunsku

Roky	Měsíce - očištěné hodnoty											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1997	5,7	5,9	6,0	6,0	6,1	6,1	6,2	6,1	6,2	6,3	6,5	6,5
1998	6,4	6,3	6,1	6,1	6,2	6,2	6,2	6,2	6,3	6,2	6,4	6,4
1999	6,6	6,6	6,7	6,7	6,8	7,0	7,2	7,4	7,4	7,6	7,5	7,5
2000	7,4	7,4	7,3	7,5	7,6	7,7	7,7	7,7	7,8	7,8	7,7	7,6
2001	7,5	7,4	7,3	7,2	7,2	7,2	7,2	7,3	7,4	7,5	7,7	8,1
2002	8,4	8,5	8,7	8,8	8,7	8,7	8,7	8,5	8,2	7,8	7,6	7,5
2003	7,5	7,6	7,8	7,8	7,7	7,7	7,6	7,7	7,6	7,8	8,2	8,3
2004	8,4	8,0	8,1	8,2	8,1	8,0	8,0	8,1	8,0	7,8	7,8	7,8
2005	7,5	7,7	7,5	7,3	7,3	7,2	7,0	6,8	6,8	6,9	6,8	6,7
2006	7,0	7,0	6,9	7,0	7,0	7,0	7,2	7,2	7,2	7,1	7,1	7,2
2007	6,8	6,7	6,7	6,6	6,5	6,5	6,3	6,2	6,1	5,9	5,9	5,8
2008	5,8	5,7	5,7	5,6	5,6	5,6	5,5	5,5	5,5	5,7	5,6	5,7
2009	5,9	6,0	6,0	6,2	6,3	6,4	6,6	6,7	6,8	6,9	6,9	7,0
2010	6,9	7,0	7,2	6,9	6,9	7,0	7,0	7,0	6,8	6,9	7,0	6,9
2011	7,0	7,0	6,9	7,2	7,1	7,1	7,1	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2
2012	7,0	7,0	7,0	6,8	6,9	6,8	6,9	6,8	6,8	6,8	6,7	6,8

Zdroj: Eurostat, 2015